

In dit nummer:

- 479 **Astronomisch gezichtspunt**
C.C. Koolsbergen, Assen
- 480 **Om de gemeenschap
van het verbroken hart (2)**
J.C. Schaeffer, Nunspeet
- 483 **Het beroep op Psalm 103
in Den Heyers boek
over de verzoening (2)**
H. de Jong, Zeist
- 488 **Verdicht gebeuren (3-slot)**
Klaas Holwerda, Culemborg
- 491 **Vastgelopen**
H. Algra, Den Helder

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Sluit je aan

*kijk met betraande ogen naar Jeruzalem, mijn vriend
waar zich de tempel statig koestert in haar gouden pracht
ik weet dat binnen haar een priesterschare dient
en offerrook ten hemel stijgt. Kom met een jammerklacht:
achteloos loopt er de priester, de leviet het Lam voorbij*

*al overvalt de duisternis de zon in 't middaguur
al beven harde rotsen, springen graven open
en scheurt de Voorhang, sterft het Lam als God en creatuur
de zienden blijven blind en zij die horen doof*

*mijn vriend, sluit je eerbiedig bij mij in de tempel aan
zie je de Oude zegenend zijn stramme armen strekken?
En daar... Maria, Jozef, blij-verwonderd staan?
Anna, de profetes vol van de Geest, zul je ook treffen
zij staan rondom het Lam, dat ook voor jou, voor mij
aan 't ruwe kruis van Golgotha, de zonden op zich nam*

Siebre Woudstra

Luc. 2 : 22 – 38

Veertiendaagse uitgave van de
gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
A. Hartkamp
Drs. P.J. van Kampen
J.J. Lakerveld
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-653620
Telefax: 0513-653632.
E-mail adres: kmuller@noord.bart.nl

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

A. Hartkamp,
Groenord 92,
2401 AG Alphen aan den Rijn.
Telef./telefax 0172-445872.
E-mail adres: abhart@pi.net

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts per 31
december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot
15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 68,- per jaar of f 38,- per half jaar.
Voor studenten f 34,- per jaar.
Buitenland f 112,- per jaar of f 124,- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 68 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-411741, fax 0342-411641.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechtzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.

Opgave: telefoon 0513-653620; tele-

fax: 0513-653632; E-mail:

kmuller@noord.bart.nl

7 maart Opening Landelijke Vergade-
ring 1998

18 april Landelijke Ontmoetingsdag te
Barneveld; info en stand:

J.A.D. Schenkel, 038-

3320128

Adres Kerknieuws

Vanaf 1 jan. a.s. is het adres voor
de rubrieken Kerknieuws en
Onder andere(n):

**Kerknieuws Opbouw
de heer A. Hartkamp
Schellerpad 34
8017 AM Zwolle
telef. 038-4661327
faxmail 0842118053**

Een goeie tip

Geef vrienden of familie een half-
jaar OPBOUW cadeau. Bestel
een cadeaubon door f 25,-
over te maken op giro 404945
t.n.v. Opbouw, Nieuwerkerk/IJs-
sel, met vermelding: 'cadeaubon'.

Ontvangen boeken

Nina Smit,

Dagboek voor de vrouw

365 gedachten en gebeden voor de stille tijd

f 34,95

ISBN 9050308481 Uitg. Barnabas, Heerenveen

A. Keizer,

De komende dertig jaar:

Wat er gaat gebeuren met Israël, de kerken en de
volken: Jezus Christus komt terug!

128 blz., f 19,50

ISBN 9071864995 Uitg.: Merweboek, Sliedrecht

C.S. Lewis,

Het ware gelaat:

een mythe

232 blz., f 34,50

ISBN 9051941587 Uitg.: Van Wijnen, Franeker

Dr. Larry Crabb jr. & Lawrence Crabb sr.,

In het spoor van mijn vader:

Bespiegelingen van een zoon over hete geloof van
zijn vader

239 blz., f 29,90

ISBN 9029715278

Uitg.: Kok Voorhoeve, Kampen

Nick Pollard,

Vertel het in 5 woorden:

Om het evangeliseren iets gemakkelijker te maken

214 blz., f 24,90

ISBN 9029715227

Uitg.: Kok Voorhoeve, Kampen

GEZOCHT: Bestuursleden M/V

De Persvereniging 'Opbouw' is op zoek. Niet alleen naar meer
abonnees. Ook naar nieuwe bestuursleden. We doen dat aller-
eerst langs deze weg. Onder Opbouwlezers moeten mensen
zitten die af en toe wel wat tijd willen steken in iets anders dan
hun dagelijks werk, hun gezin en de kerk. Mensen die het blad
een warm hart toedragen; die hun mening niet onder stoelen of
banken willen steken. Als bestuurslid kunt u direct meepraten
over de koers en vorm van Opbouw. Als lid van de vereniging
wordt u stem gehoord, als bestuurslid helemaal. Het bestuur
vergadert meestal zes maal per jaar, waaronder zeker één maal
met de voltallige redactie en één maal met de leden. Het
bestuur (momenteel bestaande uit zeven personen, waarvan er
twee aftreden) zit op korte en lange termijn verlegen om:

EEN ENTHOUSIAST LID (M/V)

Taak: Actief meedenken en meedoen bij het nadenken over en organiseren van activiteiten m.b.t.
het blad Opbouw, zoals het uitbreiden van het lezersbestand.

Wat verwachten we: Een enthousiast persoon die Opbouw een warm hart toedraagt en bereid is
om daar tijd en energie in te steken.

Met ingang van: april 1998

EEN TWEDE SECRETARIS (M/V)

Taak: Het assisteren van de secretaris bij voorkomende werkzaamheden, zoals het bijhouden en ver-
zorgen van in- en uitgaande post, het opmaken van de agenda en het notuleren van vergaderingen.

Wat verwachten we: De tweede secretaris is accuraat iemand en kan zich goed uitdrukken,
zowel mondeling als schriftelijk en beschikt over organisatorische kwaliteiten.

Met ingang van: Zo spoedig mogelijk

Wellicht heeft u bepaalde ideeën over het blad en zou u er best persoonlijk bij betrokken willen
zijn. Als u bovendien voldoet aan bovengenoemde wensen, dan nodigt het bestuur u van harte uit
contact op te nemen. Het kan ook zijn dat u iemand kent die wel voelt voor één van bovenge-
noemde bestuursfuncties. Belt u of schrijft u naar:

Mr. J. Nugteren, voorzitter, Strawinskilaan 15, 2253 CH Voorschoten, tel: 071 - 561 4679

Astronomisch gezichtspunt

"Zie, wijzen uit het Oosten kwamen te Jeruzalem..." (Matteüs 2:1)

C.C. Koolsbergen, Assen

Een tijd geleden bestond er een tv-reclame van Dommelsch, waarbij vanuit de ruimte met een camera werd ingezoomd op de aarde. Steeds een stap dichterbij. Eerst het land, dan de kuststrook, het strand, een mooie vrouw die ligt te zonnebaden, maar 't gaat niet om haar, maar om het flessendopje van Dommelsch dat naast haar ligt. Zo'n manier van inzoomen herken je enigszins bij het begin van het Nieuwe Testament. Nadat er eeuwenlang is uitgezien naar de komst van de Messias en met Hem het heil voor de volken, begint het Evangelie met iets kleins. De camera pikt er eerst Israël uit. En dan misschien de hoofdstad Jeruzalem? Nee, net ernaast: er wordt ingezoomd op het kleine plaatsje Betlehem. Wordt het vervolgens het gemeentehuis of een hotel? Nee, net ernaast: een stal. Die man of die vrouw misschien? Nee, net ernaast: een pasgeboren baby.

Joodse sterrenkunde

Stap voor stap halen we de camera weer terug, en zoeken in steeds groter wordende cirkels naar verbanden. Rond Betlehem weten de schriftgeleerden wel hoe het zit met de komst van de Messias. Op verzoek kijken ze het na, maar daarna klappen ze het boek weer dicht en gaan over tot de orde van de dag. Zij zitten niet te wachten op de vervulling van de profetie.

Die waren er overigens wel, die dat bovendien in verband brachten met een ster. Zoals de Qumran-joden in de buurt van de Dode Zee, rond het begin van onze jaartelling. Ze keken uit naar de Messias en spraken over de 'ster die uit Jakob zou opgaan'. Later vond er een joodse opstand plaats onder leiding van Bar-Kochba, 'zoon van de ster', en ook die naam werd in verband gebracht met de Messias. Verder speelde dit bij de joden

niet zo'n rol. De echte sterrenkundigen kwamen uit het Oosten.

Magiërs op bezoek

Dus nemen we met de camera wat meer afstand en zien de 'wijzen' uit het buitenland aankomen. De bijbel noemt ze (volgens het Grieks) *magiërs*, geleerden die de hemel bestuderen, sterrenkundigen, astrologen. Ze hebben een bijzondere ster 'in het oosten' gezien. Dat wil niet anders zeggen dan dat ze die hebben zien 'opkomen' boven de horizon. Waar die ster precies stond, wordt niet verteld. Ook niet dat die ster hun vooring naar Judea. Ik ga niet in op alle mogelijke verklaringen. Was het een opval-

*God maakt zich
niet afhankelijk
van ons
bijbelgebruik*

lende stand van een of meer planeten? Was het een komeet? Het gaat er nu om dat het schijnen van die ster op zich, ongeacht de plaats, hen doet denken aan de 'Koning der Joden'. Waar halen ze die gedachte vandaan? Wat is dat Oosten van hen eigenlijk? Misschien het verre bergachtige Perzië of Medië, of het iets dichterbij gelegen Babel? Maar dan hebben we het altijd nog over een afstand van minstens duizend kilometer.

Uit het Oosten

We zitten met onze camera alweer een eind in de ruimte, om dat nog te kunnen overzien. We moeten ook een eind terug in de tijd. Dat deze magiërs zich met astrologie bezighouden, is niet zo vreemd. Maar wat kunnen ze weten van een 'Koning der Joden'? Kan het zijn dat via *Daniël*, die vijf à zeshonderd jaar voor Christus hoofd werd over alle wijzen in Babel, de joodse verwachting van de 'Vredevorst op de troon van David' daar is doorgedrongen?

Nog verder terug, een eeuw of zeven, komen we bij *Bileam*. Bileam was een 'wijze uit het Oosten', uit Mesopotamië. Ooit ingehuurd om Israël te vervloeken. Maar van die vervloeking

kwam niets terecht. In Numeri vinden we de spreken terug die God hem in de mond legde. Waaronder de woorden: "Ik zie hem, maar niet nu; ik schouw hem, maar niet van nabij; een ster gaat op uit Jakob, een scepter rijst op uit Israël!" Bileam ziet in de toekomst, zeg maar achter de horizon, de Messias verschijnen. Wie weet heeft Bileam deze woorden mee teruggenomen naar zijn eigen land en zijn ze daar eeuwenlang bewaard gebleven. Totdat er werkelijk een bijzondere ster opging.

Morgenster

God heeft de komst van Jezus Christus in de profetieën van Israël gelegd. De joden hadden aan het begin van het Nieuwe Testament voldoende informatie op de boekenplank liggen. Maar wat deden ze ermee? Wat doen mensen met de school- of trouwbijbel die ze ergens in een la hebben liggen? Ooit meegekregen, misschien wel een heel passend cadeau gevonden, maar hoe vaak gaat die bijbel echt open? God maakt zich, voor de uitvoering van zijn plan, niet afhankelijk van ons bijbelgebruik. Dat is het grootse van deze geschiedenis. God gebruikt de sterrenhemel om de geboorte van Christus duidelijk te maken. Hij gebruikt mensen die wij niet zo gauw in de kerk zien zitten. Iemand als Bileam, die over de hoofden van de Israëlieten heen grote dingen mocht zeggen die hij zelf niet eens begreep.

Maar ondertussen bleef dat woord hangen in het oude Oosten en kwamen er aan het begin van het Nieuwe Testament weer een paar vreemdelingen aanzetten.

Christus zelf overstijgt onze beperkte ideeën en probeersels. De Machtige, die de eerste en de laatste is, die niet aan tijd of ruimte gebonden is. Als we over die dimensies nadenken, worden we heel klein en hebben we de grootst mogelijke afstand van onszelf genomen. Verder terug de ruimte in kan onze camera niet. Dan zien we het grootste verband dat er is. En zijn we aangekomen bij Hem die zich aan het slot van de bijbel zelf de 'blinkende morgenster' noemt.



Om de gemeenschap van het verbroken hart (2)

J.C. Schaeffer, Nunspeet

In het vorige nummer schreef ik over het initiatief van Evangelisch Reformatorisch Ontwaken (ERO) om te komen tot een gemeenschappelijke schuldbelijdenis tegenover God en elkaar en tot gebed om de doorwerking van Gods Geest in de levens van christenen en in de christelijke kerken van Nederland. Deze keer wil ik ingaan op bezwaren, die hiertegen ingebracht zijn of kunnen worden. Ik noem er twee. Allereerst m.b.t. deze vorm van schuldbelijdenis, nl. of die op deze wijze wel plaats kan en moet hebben. En vervolgens of de bede om een opwekking en een nieuwe doorwerking van Gods Geest wel onder alle omstandigheden op z'n plaats is.

Schuld of schuldgevoel?

Wie belijdt eigenlijk schuld tegenover wie? En gaat het hier om het belijden van reële schuld of om het uiting geven aan een schuldgevoel? Deze vragen werden als reactie op de oproep tot verootmoediging door ERO geformuleerd door dr. ir. J. v.d. Graaf in 'De Waarheidsvriend' van 13 febr. j.l.) Zonder aan de bewogenheid van de opstellers van de oproep tot verootmoediging ook maar iets af te willen doen, voelde hij zich toch geroepen tot het plaatsen van kritische kanttekeningen.

Deze vragen worden des te indringender, wanneer het gaat om het belijden van schuld voor daden en tekorten van onze voorouders. Wanneer er b.v. schuld wordt beleden tegenover het Joodse volk voor een eeuwenlange vernedering en vervolging. Of wanneer tegenover de kerk van Rome in ons land wordt beleden, dat zij gedurende lange tijd als tweede-rangsburgers zijn behandeld. Hoe kunnen christenen van vandaag schuld belijden voor wat hun voorouders deden? Is er dan werkelijk sprake van concrete schuld?

Solidariteit

Van alle ondertekenaars van de

oproep tot verootmoediging en schuldbelijdenis geldt met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid, dat ze inderdaad nooit persoonlijk betrokken waren bij een pogrom of bij de massale vernietiging van Joden in de laatste wereldoorlog of in vroeger eeuwen. En evenmin zijn ze rechtstreeks verantwoordelijk te stellen voor de politieke en maatschappelijke achterstelling van onze rooms-katholieke medeburgers tijdens de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en zelfs nog onder het vorstenhuis van Oranje in de vorige eeuw.

Maar dat wil nog niet zeggen, dat er dus geen sprake is van betrokkenheid bij de schuld aan deze zaken. Er is toch ook zoiets als solidariteit in de schuld, zowel met tijdgenoten als met ons voorgelacht? Dat besef kan al bij niet-gelovigen gevonden worden. De bekende schrijver Harry Mulisch, bepaald geen christen, schreef eens: "Van de misdaden die onder Hitler zijn gepleegd zeggen de neo-nazi's: het zijn leugens. De Duitsers zeggen: het waren de nazi's. De Europeanen zeggen: het waren de Duitsers. De Amerikanen zeggen: het waren de Europeanen. De Aziaten en Afrikanen zeggen: het waren de blanken. En eens zal men zeggen: het waren mensen, die het deden"). M.a.w. geen mens zal zich daar zomaar van kunnen distantiëren.

Ik denk in dit verband ook aan de kwestie die nog niet zo lang geleden in de Tweede Kamer aan de orde was en die nogal wat commotie heeft verwekt. Ik bedoel de kwestie van het zgn. 'monitoren' van weer uitgezette asielzoekers uit Iran om na te gaan of het hen in hun thuisland daadwerkelijk wel goed ging. Door de staatssecretarissen Smits en Patijn was het parlement verzekerd, dat dit daadwerkelijk plaats vond en dat op grond daarvan mocht worden vastgesteld, dat het hun goed ging. Maar toen bleek, dat deze staatssecretarissen en in hen ook onze volksvertegenwoordiging door de ambtenaren van hun respectievelijke departementen verkeerd waren voorgelicht. Het monitoren vond nl. al geruime tijd niet meer plaats. En daarmee viel een belangrijke pijler onder het uitzettingsbeleid t.a.v. Iraniërs weg.

Het probleem dat daardoor rees was, of de betreffende staatssecretarissen persoonlijk verantwoordelijk konden worden gesteld voor de gang van zaken op hun departement, ook al twijfelde niemand eraan dat zij zelf het slachtoffer waren van verkeerde voorlichting en droegen ze er zelf geen enkele schuld voor. Ik meen dat diegenen gelijk hadden, die deze vraag toen bevestigend beantwoordden. Het is maar een vergelijking. Maar m.i. blijkt daar wel uit, dat er inderdaad sprake kan zijn van verantwoordelijkheid en schuld zonder dat je een onmiddellijke persoonlijke betrokkenheid kunt aanwijzen. Belijden van schuld veronderstelt niet per definitie concrete persoonlijke schuld. En is dat niet heel sterk in de lijn van de Bijbel?

Daniël en Ezra

In Gods Woord is sprake van minstens twee voorbidders, die op indrukwekkende schuld beleden in besef van nauwe verbondenheid met hun volksenoten in heden en verleden. Allereerst valt te denken aan Daniël. In

**Belijden van
schuld
veronderstelt niet
per definitie
concrete
persoonlijke
schuld.**

hoofdstuk 9 van het boek dat zijn naam draagt zien we hoe hij lezend in het boek van de profeet Jeremia bepaald werd bij de profetie, dat de ballingschap voor Israël zeventig jaar zou duren. En dan is het heel merkwaardig, dat hij die profetie niet opvat als een toekomstvoorspelling alsof hij en zijn volk maar hoeven te wachten tot de aangegeven tijd verstrijkt en dan zal de bevrijding vanzelf wel komen. Maar deze Godsspraak door Jeremia brengt hem tot verootmoediging en tot belijden van schuld. Het is een bijzonder indrukwekkend en indringend gebed, dat eindigt met de hartstochtelijke oproep: "O Here, hoor! O Here, vergeef! O Here, merk op! Treed handelend op; toef niet om uwszelfswil, mijn God, want uw naam is



uitgeroepen over uw stad en over uw volk" (vs 19).

Maar waar het mij in dit verband vooral om gaat is, dat Daniël zich in zijn gebed heel duidelijk solidair betoont met het voorgeslacht, dat door zijn ongehoorzaamheid de ballingschap over zich heen haalde. Terwijl we van Daniël weten, dat hij een rechtvaardige was, belijdt hij schuld, o.a. met de woorden: "HERE, bij ons is een beschaamd gelaat, bij onze koningen, onze vorsten en onze vaderen, want wij hebben tegen U gezondigd" (vs 8). Wij!

Hetzelfde geldt voor Ezra, de geestelijke leider van het uit de ballingschap teruggekeerde volk. Op een gegeven moment wordt hij geconfronteerd met het schokkende gegeven, dat de Joden zich door huwelijken vermengd hebben met de heidenen en zich zo opnieuw schuldig maken aan trouwbreuk tegenover God, daarin nota bene voorgegaan door de leiders van het volk. We lezen dan hoe Ezra zijn kleren scheurt, zich de haren uit het hoofd en uit z'n baard trekt en een dag lang verbijsterd blijft zitten. Maar aan het einde van die dag spreekt ook hij een gebed uit, waarin hij begint te zeggen: "Mijn God, ik schaam mij en durf mijn ogen niet tot U opslaan, o mijn God, want onze ongerechtigheden zijn ons boven het hoofd gewassen en onze schuld is gestegen tot de hemel" (Ezra 9,6). Ook hier een man, die zich persoonlijk verre had gehouden van de zonden van zijn volk, maar wel spreekt van onze schuld. En ook hij verklaart zich niet alleen solidair in de schuld met zijn volksgenoten van dat moment, maar evenzeer met zijn voorgeslacht.

Tegen deze achtergrond is het toch zo vreemd niet, dat christenen van nu zich eveneens solidair betonen in de schuld met hun voorouders?

Wie heeft het recht...?

Een andere vraag, die door Van der Graaf gesteld wordt in zijn genoemde reactie is wie er eigenlijk schuld belijdt tegenover wie? En, voegt hij er aan toe, wie is dan geëigend een woord van verzoening te spreken? Want een schuldbelijdenis bereikt toch pas zijn doel als die ook wordt geaccepteerd en degene tegenover wie schuld beleden is vergeving schenkt? Dan is toch pas de verzoening bereikt?

Als ik Van der Graaf goed begrijp, vraagt hij zich eigenlijk af of een aantal willekeurige leden van een aantal verschillende kerkgemeenschappen nu de aangewezen personen zijn om

een dergelijke schuldbelijdenis uit te spreken? Letterlijk schrijft hij: "Moet men dan niet in bijzondere zin tot profetie geroepen zijn? Wie krijgt echt schuldige verhoudingen tussen gemeenschappen als schuld opgebonden?"

Eerlijk gezegd begrijp ik zijn aarzeling op dit punt wel. Inderdaad, welke status heeft zo'n stuk dat door enkelingen op eigen initiatief is opgesteld en waaraan door meerdere anderen spontaan adhaesie wordt betuigd? Je kunt hen beslist geen officiële vertegenwoordigers van hun kerkgemeenschappen of van de Nederlandse christenheid in het algemeen noemen. Maar de vraag is of je inderdaad een

Opwekking is het wakker schrikken uit de slaap van iemand die full speed op zijn ondergang afstormt

dergelijke status moet hebben om inzicht te hebben in de schuld die beleden dient te worden. En ook of je inderdaad een bijzondere profetische roeping zou moeten hebben om vervolgens een dergelijke schuldbelijdenis ook te verwoorden. Ieder gelovig kind van God, die leeft in zijn Woord en dat toepast op wat gebeurt en gebeurt in heden en verleden, heeft dan toch recht van spreken?

En dat geldt m.i. ook wanneer het gaat om het spreken van woorden van vergeving en verzoening. Op één van de gebedsbijeenkomsten die ERO inmiddels belegd heeft, werd ik getroffen door wat één van de deelnemers vertelde. Hij was vorig jaar aanwezig geweest op een conferentie in Israël waar vertegenwoordigers van kerkgemeenschappen uit talloze landen bijeen waren. Tijdens die conferentie was er ook veel ruimte en aandacht voor verootmoediging. Op een gegeven moment beleden Amerikaanse christenen schuld voor wat hun volk in het verleden de Indianen had aangedaan. De Nederlandse deelnemers waren hier zo van onder de indruk, dat zij zich geroepen voelden op hun beurt tegenover God schuld te belijden voor wat er door ons volk in het verleden aan wandaden is bedreven m.b.t. onze voormalige koloniën. Tijdens dit gebed ervoeren zij deze schuld als zo'n drukkende last, dat zij er heel emotioneel onder waren en haast

geen woorden vonden. Op dat moment kwamen christenen uit Indonesië naar voren en knielden naast hun Nederlandse broeders en zusters neer en baden met hen om vergeving en verzoening. Vindt hier en zo dan niet daadwerkelijk iets van genezing en heling plaats?

Een opwekking te verwachten?

Is de bede om een opwekking en een nieuwe doorwerking van Gods Geest wel onder alle omstandigheden op z'n plaats? Dat was de tweede vraag waar ik aandacht voor wil vragen. In het voorjaar kwam het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) met een prognose van de kerkelijke situatie in ons land voor de komende jaren. Dit najaar konden we kennis nemen van de uitslag van de derde 'God-in-Nederland'-enquête. Het waren bepaald geen berichten om blij van te worden.

In de *Kerkbode van Nederlands Gereformeerde Kerken* van 6 sept. j.l. gaf ds. A.J. Moggré een commentaar op de prognose van het SCP. En tegelijk brak hij zijn staf over hen, die z.i. de ernst van de daarin aangegeven situatie onderschatten. Moggré is van oordeel, dat God in zijn toorn de Nederlandse christenheid bezig is over te geven aan de boze geesten. En hij gelooft, dat geen enkele theologie, noch de vurigste evangelisatieijver zijn opgewassen tegen deze losgelaten demonen. De Willow Creek-aanpak zal dan evenmin lukken als de tournees van Billy Graham destijds. En Moggré vraagt zich af of in reformatorisch (en evangelisch) Nederland niet te gemakkelijk aan dit oordeelskarakter van de secularisatie wordt voorbij gezien. En of niet te lichtvaardig wordt opgeroepen tot het geloof in de Heilige Geest, die bij machte is de hemel te scheuren om een opleving te geven. Spreekt daar niet een onge-rechtvaardigd verlangen uit om onder het verdiende oordeel weg te lopen? "Laten we toch beseffen dat we tevergeefs op nieuw heil hopen als we Gods gericht over onze (kerkelijke) zonden niet in ons kreunend hart hebben doorleefd en zulks met de harte-lijke erkenning dat verdiend te hebben".

Ik geloof dat collega Moggré hier heel behartenswaardige dingen heeft geschreven, waar we niet om heen kunnen. Je kunt inderdaad te snel zijn met toegeven aan de hoop, dat God vast wel een keer ten goede zal willen geven. Je kunt te probleemloos uitgaan van de gedachte, dat Hij op ons



vurig gebed in de kerken van Nederland een nieuwe geestelijke ervaring zal willen geven. Ook onderken ik het gevaar, dat we ons heel aktivistisch storten op allerlei programma's van vernieuwing die ons uit Duitsland of Amerika worden aangereikt, terwijl de nood waarin we als kerken verkeren nog niet diep genoeg gepeild is. Ik meen dat in de beweging van ERO een open oor en een open hart is voor de donkere tonen, die Moggré laat horen. En tijdens de bidstonden, waar ik aan deelnam, klonken die ook heel duidelijk door. Er is zonder meer sprake van het besef, dat God in zijn recht staat wanneer Hij zijn kerk in Nederland overgeeft aan de afbraak. En dat een nieuwe opwekking niet verdiend en dus niet voetstoots te verwachten is als daar maar vurig om gebeden wordt.

Zonder verbrokenheid geen licht

Toch ben ik geneigd het accent net even anders te leggen dan Moggré het uiteindelijk doet. Hij eindigt zijn artikel met de woorden: "Zullen we de HERE bidden om een opwekking? Om een nieuw geestelijk reveil? Wanneer we dat zonder meer zouden doen, zou dat getuigen van een zeer gebrekkig inzicht in de wijze waarop wij het als Nederlandse christenheid verbruid hebben bij Hem. Pas als de werkelijkheid van Gods rechtvaardig oordeel in de geestelijke en kerkelijke afkalving ons in het hart gedrongen is en we eerst en vooral onze (kerkelijke) zonden zien en ons daarvan in concrete schuldbelijdenis vrijmaken – pas dan kan er wellicht hoop zijn."

Zakelijk kan ik het grotendeels met Moggré eens zijn. Maar ik geloof tegelijk, dat een opwekking juist inhoudt dat we tot dit door hem bedoelde inzicht gekomen zijn. Een geestelijke opwekking vindt juist daar plaats, waar men zich bewust wordt van de feitelijke situatie waarin men verkeert. Opwekking is het wakker schrikken uit de slaap van iemand, die denkt dat alle seinen op veilig staan en dan tot de ontdekking komt dat hij full speed op zijn ondergang afstormt – als God het niet genadig verhoedt. En tot die opwekking hoort ook het besef en de erkenning, dat we die ondergang ook hebben verdiend.

Ik heb me de laatste tijd nogal bezig gehouden met de persoon van Jonathan Edwards en de opwekkingsbeweging in Noord-Amerika uit het begin van de 18e eeuw waaraan zijn naam verbonden is. Wat ik ontdekte was, dat één van de kenmerken van deze

beweging, evenals van verwante en gelijktijdige opwekkingsbewegingen in Engeland en Schotland en ook in ons eigen land, het diepe besef van eigen zonde en schuld is geweest. Edwards maakte het in zijn eigen gemeente mee, dat gemeenteleden Gods heerlijkheid juist zagen uitkomen in hun eigen veroordeling. Ja, sommigen vonden zelfs hun redding eigenlijk te goed, omdat die wel eens zou kunnen strijden met Gods heerlijkheid, die men zo beledigd had. Overigens was Edwards zelf van mening, dat de Schrift nergens een dergelijke vergaande zelfverloochening van ons eist. Maar het waardevolle ervan is het besef er op geen enkele wijze aanspraak op te kunnen maken dat God met ons verder wil en een nieuw begin wil maken.

Daarom meen ik, dat bidden om een opwekking in de hierboven aangegeven zin wel degelijk op z'n plaats is. En natuurlijk zullen we het dan aan God over moeten laten of Hij inderdaad nog een nieuwe bloei wil geven aan zijn kerk in Nederland. Zoiets kunnen we niet claimen. Tenminste niet als iets waar wij recht op hebben. Hooguit kunnen wij ons net als Daniël aan God vragen of Hij het zou willen doen om zijn eigen Naam te reinigen van de smaad, die wij haar hebben aangedaan: "Treed handelend op; toef niet, om uwszelfswil, mijn God".

Kruimels van de tafel

Open kraan

Er wordt wel eens gestreden over de vraag of het één keer Pinksteren geweest is of dat Pinksteren zich herhaald heeft en zich nog herhalen kan. Voor mijn besef is dat een weinig zinvolle probleemstelling. Natuurlijk is het maar één keer Pinksteren geweest, want de Pinksterdag is het begin van een nieuwe periode, het tijdperk van de Geest. Een periode begint altijd maar één keer. Eenzelfde periode kan niet twee of drie maal beginnen. Ook het begin van een nieuw jaar is niet herhaalbaar. Precies zo is het ook maar één keer Pinksteren geweest. Het tijdperk van de Geest heeft maar één begin.

Maar wie daaruit zou concluderen dat de Heilige Geest slechts eenmaal kon worden uitgestort, op de Pinksterdag en daarna nooit meer, laat een grote hoeveelheid bijbelse gegevens buiten beschouwing. Het boek Handelingen laat duidelijk zien, dat de Heilige Geest na Pinksteren nog herhaaldelijk is uitgestort, bijvoorbeeld op de gelovigen in Samaria (Hand. 8), op Cornelius met zijn bloedverwanten en vrienden (Hand. 10) en op de discipelen van Johannes de Doper in Efeze (Hand. 19). Pinksteren zelf, als begin van het tijdperk van de Geest, wordt niet herhaald. Daarom komen we de tekenen van vuur en storm die dat begin markeren, in het vervolg van het boek Handelingen ook niet meer tegen. Maar wat op de Pinksterdag gebeurt, is wel voor herhaling vatbaar, namelijk het geven van gaven door de verhoogde Christus en de uitstorting van de Geest. Dat ligt eigenlijk ook voor de hand. Want Christus draait de kraan niet open om hem dan voorgoed weer dicht te draaien. Neen, Hij laat de kraan openstaan. Het openzetten van de kraan wordt niet herhaald, maar het water blijft wel stromen.

M.R. van den Berg, Assen

Vruchteloos

(„Hoe zal ik U ontvangen”)

De liefde is gestolen
de vreugde is gestold
de vrede is bevroren
de hoop is uitgehold
geduld is leeggelopen
lankmoedigheid gestrand.

O Heer, hoe zal ik hopen
op leven uit uw hand!

Jeannette



Het beroep op Psalm 103 in Den Heyers boek over de verzoening

(2)

H. de Jong, Zeist

„Psalm 103 van centrale betekenis voor het bijbelse beeld van God – het lijkt me geen gekke greep”, schreef ds. De Jong ter inleiding op het eerste artikel over het geruchtmakende boek van de gereformeerde hoogleraar Den Heyer.

Maar waar gaat het precies om in deze psalm? En hebben andere gedeelten uit de bijbel daar ook iets mee te maken en iets over te zeggen?

En: blijft er in de door Den Heyer voorgestelde visie nog wel een wezenlijk verschil met bv. de Islam over?

In dit tweede artikel vervolgt De Jong zijn commentaar op de visie van Den Heyer en anderen.

Jesaja 57 : 16

De andere plaats die ons aan Psalm 103 doet denken vinden we in Jesaja 57 : 16. 'Want Ik zal niet altoos twisten, noch voor eeuwig toornig zijn', horen we de Here God bij deze profeet zeggen en ook nu stellen we de vraag hoe dat bedoeld is. Wat heeft God hiermee tot Israël te zeggen? Jesaja 57 behoort tot de toevoegsels, die aan het Troostboek van Jesaja 40 – 55 zijn vastgehecht. Het Troostboek van Jesaja 40 – 55 is een werk uit één stuk waarin de troost voor het Godsvolk van in en vlak na de ballingschap wordt ontvouwd. De eerste helft ervan, de hoofdstukken 41 – 48 (hoofdstuk 40 is inleiding), bevat een brede herinnering aan het verlossend optreden van de Here God door de hand van de Perzische koning Kores. In het tweede deel, de hoofdstukken 49 – 55, wordt Gods volk op een nog grotere verlossing voorbereid. De heiden Kores als verlosser van de andere (niet-Israëlitische) kant, die zelfs de erenaam van *Messias* krijgt toebedeeld, staat model voor de unieke Knecht des HEREN voor wie de aarde te dor is om als grond voor zijn *roots* te dienen (Jesaja 53 : 2) en die daarom wel helemaal van de Andere (niet-menselijke) Kant moet komen. Maar zoals

Israël tegen Gods Kores-project gemurmureerd heeft, ondanks de uitnodiging: 'Vertrouw Mij het werk mijner handen toe (45 : 11), – Israël was boos omdat God aan een niet-Israëliet de titel *Messias* durfde geven – zo zal ook de unieke Knecht bij Israël niet in de smaak vallen: te vreemd, niet van eigen bodem. En zo zal het slechts een rest van Israël zijn die zich rondom de unieke Knecht laat vergaderen. De troost van Gods heilswerk zal niet algemeen genoten worden. Ze is voor de 'rest'. Over die troost gaat het nu ook in het toevoegsel van Jesaja 57 : 14 – 21. En ook hier is het zo dat alleen de nederige vromen erdoor geholpen zullen zijn. Aan Israël wordt opnieuw vertroosting toegezegd, heet het in vers 18, maar beperkend wordt daaraan toegevoegd: '... namelijk aan de treurenden ervan', dat wil zeggen: de verlossingsbehoeftigen. Wat staat aan de overigen in de weg om de geboden troost zich toe te eigenen? Dat zit op hun hoogmoed vast, in dit gedeelte tevens hebzucht genoemd. Die hoogmoed ligt als een struikelblok op de weg die God voor de verlossing van zijn volk kiest. En zo begint dan ook dit stuk: 'Hij zegt: Verhoogt, verhoogt, bereidt de

*dat het
't strafdragend
lijden van
de Knecht geweest
is dat ons
de genezing
geschonken heeft*

weg; verwijdt de struikelblokken van de weg mijns volks' (vers 14). De Here God woont namelijk in den hoge en in het heilige en bij de verbrijzelde en nederige van geest, om de geest der nederigen en het hart der verbrijzelden te doen opleven (vers 15). Maar als er nu geen nederigheid is dan stokt de verlossing en struikelt zij op de straat. Tenzij God daar iets op vindt. Maar wat? Moet Hij zijn volk straffen om de zonden, zijn mensen murw slaan om hen zo tot nederigheid en verbrijzeling des harten te brengen en ze op die

manier toegankelijk te maken voor de troost van de verlossing? In de ballingschap had de Here God die straffende houding aangenomen. 'Om de ongerechtigheid zijner hebzucht was Ik toornig en sloeg het volk, terwijl Ik mij in toorn verborg' (vers 17a).

Genezing

Maar hielp het? Nee, zegt God door de profeet, het gestrafte volk 'wendde zich af en ging zijn eigen gekozen weg' (vers 17b). (Dat rijmt zuiver op wat we in het Lied van de lijdende Knecht lezen: 'Wij allen dwaalden als schapen, wij wendden ons ieder naar zijn eigen weg', Jesaja 53 : 6, en aan zulke overeenstemmingen kun je zien dat in de toevoegsels van het Troostboek verder gemediteerd wordt over wat in het Troostboek zelf aan de orde is gesteld.) De ballingschap had niet gebracht wat God ervan verwachtte. Echte, blijvende rouwmoedigheid leverde ze niet op. Net als bij de zondvloed. Toen zat de zonde ook als een verstekeling aan boord van de ark en trad daarna in het gedrag van Noach en Cham weer duidelijk aan het licht. Zonde wordt uiteindelijk niet door bestraffing uit de wereld geholpen. Er zit in ons mensen een hardleersheid die er zelfs door de gruwelijkste tuchting van God niet uitgeranseld wordt. Dat is de conclusie die God na de ballingschap trekt en op grond waarvan Hij de steven radicaal wendt en van tactiek verandert. Lettend op de ongevoeligheid van het volk dat na de straf van Babel de draad van de zonde weer gewoon oppakt, zegt Hij: 'Zijn wegen heb Ik gezien, doch Ik zal het genezen' (vers 18; in vers 19 nog een keer herhaald). Genezen, – waarvan? Van die hardleersheid, natuurlijk. En van die hoogmoed en die hebzucht. Hoe dan? Het woord 'genezen' verwijst ons opnieuw naar Jesaja 53. Daar staat, in het vijfde vers: 'Om onze overtredingen werd hij doorboord, om onze ongerechtigheden verbrijzeld; de straf die ons de vrede aanbrengt, was op hem en door zijn striemen is ons *genezing* geworden'. De genezing zal (blijkt hier) komen van het strafdragend lijden van de Knecht des HEREN, om zijn doorbooring en verbrijzeling, door zijn striemen.



Vanwege deze overeenstemming in woord en zaak van de genoemde *genezing* zijn wij gerechtigd het hele hoofdstuk van het plaatsvervangend en verzoenend lijden (ik bedoel dus Jesaja 53) onder de tekst van Jesaja 57 : 18 te leggen. Wij worden genezen, niet door de straf die aan ons voltrokken wordt, ook niet door een vergeving die de strafvraag onbeantwoord laat, maar door het straffend oordeel dat over het hoofd van de Knecht des Heren, onze Heiland, is losgebroken.

Strafdragend lijden

Nee, zegt men nu echter vandaag, dat is een misvatting. Dat hebben we wel altijd zo gezien, maar het valt uit de teksten zelf toch niet op te maken. Het is anders. Wel zo dat, inderdaad, over de Knecht des Heren de striemen gekomen zijn, maar het was niet God die daarachter stond. De Knecht liep klappen op omdat Hij zich voor ons in het gevaar begaf. Wij deden dat niet, het ontbrak ons aan de nodige moed, maar Hij gaf geen krimp, Hij week niet uit. En dit nu aan te zien, dat deze Rechtvaardige om deze intrede voor ons zo mishandeld werd, dat verandert ons van binnen, dat maakt nieuwe mensen van ons. En in die zin is ons door zijn striemen genezing geworden. Het staat er toch: 'Wij hielden hem weliswaar voor een geplaagde, een door God geslagene en verdrukte' (vers 4)? Maar nee, zo was het niet, – gaat het dan toch verder? En daaraan kun je duidelijk zien dat we ons vergissen als we zeggen dat het lijden van Christus het dragen van een *goddelijke* straf was. Zo leert men vandaag, te beginnen bij Wiersinga van destijds. Zou het waar zijn? En vers 10 dan: 'Het behaagde de HERE hem te verbrijzelen'? Daar is het toch de Here God die dit de Knecht aandoet? Maar hoe zit dat dan? Niet door God geslagen, maar wel door de Here verbrijzeld? Dat is toch tegenstrijdig? Toch niet. 'Een door God geslagene en verdrukte', dat zou in onze taal een pechvogel, een schlemiel moeten heten; 'God' heeft in die uitdrukking de betekenis van 'lot'. Een schlemiel, wij hielden Hem voor een schlemiel. Wat goed opgemerkt van de profeet, want zo is de Heiland inderdaad vaak voorgesteld. Denk maar aan al die zielige beelden van de gekruisigde Christus die in zoveel kerken staan opgesteld. Het is alsof de evangelist Johannes dat van te voren heeft zien aankomen en heeft willen voorkomen dat we Jezus in die hoek zouden zetten. Hij heeft zijn best gedaan ons de lijdende Jezus in zijn fierheid te laten zien. Bij hem vin-

den we verteld hoe Jezus een waardig protest heeft laten horen, toen de bediende van de hogepriester Hem ten onrechte een klap in zijn gezicht gaf. 'Indien Ik verkeerd gesproken heb, geef aan wat verkeerd was. Maar indien het goed was, waarom slaat gij Mij?' (Johannes 18 : 23). Prachtig! Jezus heeft dus niet als een zieligerd geleden, maak je daaruit op. En de profeet heeft dat al aangegeven door die misvatting als zou Hij een door God geslagene zijn te weerspreken. Niet het lot en uiteindelijk ook niet de vijandige mensen bezorgden Jezus zijn striemen, maar het behaagde de HERE hem te verbrijzelen. Om de overtreding van zijn volk is die plaag op Hem geweest. En daarom tasten wij niet mis als we zeggen dat het 't strafdragend lijden van de Knecht geweest is dat ons de genezing geschonken heeft. De zweep van de straf over onze eigen rug kon dat niet bereiken, maar het wegnemen van de straf wel. Het wegnemen van de straf, door die te leggen op die Ene. Waren al die straffen van voorheen, zondvloed en ballingschap en de rest, dan helemaal nutteloos en waardeloos? Nee, want ze geven er ons uit de verte een vermoeden van hoe zwaar de straf wel niet was die Hij te dragen kreeg. Opvoedingsmiddelen dus, die ons tot aan de rand van het geheim brengen.

Hoe ziet God van twist en toorn af?

We stelden ons de vraag hoe het bedoeld is als we in Jesaja 57 : 16 de Here God horen zeggen dat Hij niet altijd wil twisten en niet voor eeuwig

***Niet immers dat
God barmhartig is
maakt de kern
van ons geloof uit,
maar dat Hij dat
in Christus en
om Christus' wil is***

toornig wil zijn. Woorden zijn dat waaruit zijn sterke genadewil spreekt. Dat blijkt nog ten overvloede uit de overweging die Hij eraan toevoegt: 'anders zou de geest voor mijn aangezicht bezwijken, terwijl Ik toch zelf de levensadem heb gegeven'. Dit getuigt van compassie en mededogen met mensen die onder hun schuldenlast zieltogend wegwijnen. 'Ze redden het niet als Ik de hand niet over mijn hart strijk', zegt God in zijn zelfoverleg. Maar uit het verband of het vervolg maken we op *hoe* God dat dan waarmaakt dat Hij niet altijd zal

twisten of eeuwig zal toornen. En daar gaat het ons nu om. Het blijkt dan dat God zijn begenadiging in de vorm van die genezing geeft; dat we vers 16 met vers 18/19 moeten verbinden. Hij zal niet altoos twisten en niet eeuwig toornen, *want* Hij zal zijn volk genezen door wat het verdiend heeft op zijn Knecht te leggen. En juist dat maakt de begenadiging zo sterk. De mensen worden zo metterdaad onder de last van hun schuld weggehaald. Want wat zou er gebeuren als God zonder het plaatsvervangend en strafdragend lijden van zijn Knecht ophield met twisten (=een rechtsstrijd voeren) en toornen? We hebben toch gezien dat straffen het volk niet tot andere mensen maakte. Zou het zomaar laten lopen van de schuldverdring dat dan wel doen? Zou dat niet leiden tot verachting van de genade? Natuurlijk, het *kán* wel eens, dat iemand belangeloos genade voor recht laat gaan. Dat een schoffie met een slecht rapport thuiskomt en dan van zijn moeder een bord soep krijgt in plaats van een berisping (zoals een leuke tv-reclame ons vertelt). Zeker, zoiets *kán*, maar niet steeds en als het gebeurt, geschiedt het eigenlijk bij de gratie van het omgekeerde. Als dat omgekeerde, dat normale en billijke van een zekere vereffening, er nooit was, dan werden genade en ontferming spotgoedkoop en nietszeggend. We zouden die zelfs niet opmerken. De incidentele erbarming heeft de doorgaande strengheid tot vooronderstelling. Zoals een kind, dat bij de ontmoeting met de koningin tegen de regels van het protocol ingaat, alleen maar bij de gratie van datzelfde protocol grappig is.

De omslag in onze religie

Evenzo is het nu ook bij de gratie van het omgekeerde dat Den Heyer zó met ernst en eerbied over de verzoening zonder de voldoening kan spreken, dat wij er haast voor gewonnen worden. In die serieusheid werkt de oude leer nog door. Als het besef daarvan helemaal verdwenen zal zijn (waar zijn boek aan werkt), dan zal dat waar Psalm 103 van spreekt gewoon worden en zeker geen 'jubelzangen van bevrijding' (Psalm 32 : 7) losmaken. Want dat mag óók wel onze aandacht hebben dat Psalm 103 een lofzang is die geboren is uit de verwondering. Van iemand (David of een ander) die ervan ophoorde dat God genade voor recht liet gaan. Hoe kan God die rechtvaardig is dat doen!? Mensen die bij voorbeeld op de manier van Jeremia 3 over het stoppen van Gods toorn spreken, gaan er niet van zingen. Die nemen dat, zeker op de

duur, voor kennisgeving aan, als ze al niet helemaal over Gods toorn zijn gaan zwijgen. 'God is vóór ons,' zeggen zij, 'natuurlijk is Hij vóór ons. Waarom zouden wij Hem dienen als het anders was?' Heeft men wel in de gaten dat dit een ander geloof voorstelt waar het wezenlijke van het christelijke uit weggevoerd is? Niet immers dat God barmhartig is maakt de kern van ons geloof uit, maar dat Hij dat in Christus en om Christus' wil is. Niet een uit zijn verbanden losgesneden Psalm 103 is het centrale van de bijbel, maar een Psalm 103

De hele christenheid is bezig met Christus als de Middelaar te breken

waar Jesaja 53 onder ligt (zoals ik dat met behulp van Jesaja 57 duidelijk probeerde te maken). Maar van dit kenmerkend bijbels-christelijke neemt men vandaag afscheid. Daarbij denk ik niet enkel of speciaal aan Den Heyer, al

effent hij daarvoor met zijn boek samen met anderen de weg. De hele christenheid is bezig met Christus als de Middelaar te breken. Ik zie daar een opening naar de religie van Mohammed in. Naar het jodendom evenzeer, maar daarmee zou ik blijven hangen in het kleine wereldje van de intellectuele christen-elite. Bovendien, de joodse godsdienst kent nog de ernst van de boete, de tesjoeva. Nee, ik heb nu de gewonere mensen op het oog die, slecht gecatechiseerd als ze zijn, de bekende klanken in de kerk over zich heen laten gaan of reeds van kerk en geloof min of meer weg-geseculariseerd zijn. Zij liggen open voor een religie die meer heeft van de Kor'an dan van de Bijbel. Zij noemen God nog wel geen Allah, natuurlijk niet, maar hun denken over Hem verschilt niet van dat van de islam. Even vlak, even ondiep. Ik heb me wel eens afgevraagd hoe dat toch gekund heeft, in de zevende eeuw, dat christelijk Noord-Afrika en Turkije zo voetstoots tot dat andere geloof zijn overgegaan. Is daar niet een omslag in het eigen geloof aan vooraf gegaan, waardoor voor de islam de velden van het

Middellandse Zee-bekken wit lagen om te oogsten? En zou zich dat nu voor Europa niet kunnen herhalen? We weten toch dat de leer van de verzoening door de voldoening altijd een struikelblok geweest is, toen zowel als nu, nu zowel als toen? Welnu, de islam biedt zich, afgezien van enkele eigenaardigheden en strengheden die samenhangen met het feit dat ze zes eeuwen jonger is dan het christelijk geloof (en die daarom ook niet blijvend zijn!), als een comfortabel alternatief aan. Wanneer dat aanbod met een meerderheids- of sterke minderheidspressie (!) gepaard zou gaan, dan zie ik een softe, bangelijke en verwaterde christelijke kerk daartegenover geen stand houden. Want wat is eigenlijk het verschil, zal men dan zeggen, tussen God die zonder voldoening vergeeft en Allah de barmhartige Erbarmer die dat óók doet? Evenwel, nu hebben we het niet meer over Den Heyer, maar over de grote strateeg achter hem wiens gedachten ons niet onbekend zijn... Daar wil ik het in een laatste artikel nog over hebben.

Snippers uit Afrika

De schaduwzijde van de Afrika-gemeenschap

Je moet al in een andere cultuurkring geleefd hebben om eens van een afstand kritisch naar die van jezelf te kunnen kijken. Vanuit Afrika zie je dan dat het Westen oftewel biljartballen hard, onbuigbaar zijn en zeer kunnen maken.

De Afrikaan vindt de Europeaan dikwijls hard, ongepolijst, met nauwelijks consideratie voor menselijke verhoudingen, zijn eerlijkheid is tegelijk kwetsend en maakt meer stuk dan dat het heelt. Dat je moet me maar nemen zoals ik ben past echt bij bikkelharte biljartballen. Je moet eerder bang zijn voor dat we moeten eens praten. Waarom niet veilig onder de tafel laten wat er ongezien niemand kwaad doet. De Westerse samenleving is wel reuze efficiënt maar is er ver vandaan gemeenschap te zijn. Wij in Europa weer vinden juist dat vertrouwelijk-hartelijke eerder wat ongemakkelijk en klefjes.

De Afrika-gemeenschap mag dichter bij de gemeenschap der heiligen liggen dan een Westerse samenleving, het is ook maar een aardse medicijn om zichzelf onveranderd en -wat saai- overleefd te houden in de wereld, en blijft zo vaak hangen in weliswaar warme maar toch stereotiepe formaliteit. Tegenover ons je moet me maar nemen zoals ik ben zou je het Afrikaanse je mag raden wie ik ben kunnen stellen. Het deurtje naar "ik" blijft dikwijls in het slot. Men zal niet gauw zoals in de doktersspreekkamer in Nederland, zijn hele hebben en houden op tafel leggen. Ondanks urenlang gepraat, blijft het vaak bij oppervlakkige stereotiepen. Hoe vaak heb ik niet een vrouw van haar man en omgekeerd na jaren getrouwd te zijn, horen zeggen: angimazi oftewel ik ken hem niet. Juist in dat dicht op elkaar zitten in de gemeenschap kan onderling wantrouwen makkelijk groeien. Wie even wat verder kijkt in de familie dan het mooie bordje "gemeenschap" stuit al gauw op vele intriges met de daarbij behorende spanning van wantrouwen en jaloezie. Maar wie met de vuist op tafel zou slaan en naar ons model zou uitroepen: nu moeten we eens praten, zou verwonderde blikken op zich gericht zien; "waar heb je het eigenlijk over; er is bij ons niets aan

de hand". Het zijn alleen naïeve Europeanen die in Afrika overal de zorgeloze zwartman tegenkomen die geen stress zou kennen en van maagzweren niet weet.

Ontlading van de spanning gaat dan tenslotte ook vaak met grote ongelukken gepaard; het wordt een geweldige ruzie waarbij de messen zomaar getrokken worden, indien niet erger. Of het kan zover komen dat één van de partijen naar de toverdokter stapt om er achter te komen wie verantwoordelijk is voor alle zeer in ons midden. Wie dan als heks wordt aangewezen, wordt de woestijn ingestuurd en draagt dan ook de blaam van alles. Ik heb een paar gevallen meegemaakt waarin de man triomfantelijk me kwam vertellen dat het zijn vrouw was die voor alle kwaad verantwoordelijk was, de heks, of waar de vrouw de klager was werd de man aangewezen. De situatie thuis is dan wel ont-lont maar met recht kun je dan opperen of het middel niet erger was dan de kwaal. De medicijn was wel erg bitter! Men kan in Europa heel wat van Afrika leren maar men idealisere het toch niet! Ook in Afrika is geen stukje Paradijs meer over!

J. Vonkeman,
Richmond, Zuid-Afrika



Palliatieve zorg

mw. C. van Tol, directie Kuria

Aan mij is gevraagd vanuit mijn ervaring met en in Kuria de palliatieve zorg mee uit te diepen. Ik zou dit graag willen vertalen als: een manier om handen en voeten geven aan onze persoonlijke en gezamenlijke diakonale taak. Als je elkaar daar in vindt zijn er zo veel meer dingen mogelijk dan je ooit voor mogelijk had gehouden.

De kracht die uitgaat van het samen uit deze gemeenschappelijke basis te werken is zo verrassend groot,... wij hebben dat als een zegen ervaren in het werk voor Kuria. Daar wil ik graag kort, iets over vertellen.

Doordat een kerkelijke gemeente in aanraking kwam met een aidspatient, kwam zij niet alleen daadwerkelijk in contact met iemand die aan aids leed maar ontmoette zij ook heel indringend, de eenzaamheid en leegte in de stad Amsterdam. De zorg zoals deze bestaat in ziekenhuizen en verpleeghuizen is niet de zorg die men kan verwachten en wensen in een thuissituatie, in een kring van liefde, genegenheid en aandacht. Maar als een draagvlak vanuit een thuissituatie ontbreekt is men wel aangewezen op een dergelijke instelling. En dat in een fase waarin nabijheid zo noodzakelijk is. Om hulp te bieden is een groep geformeerde die deze jongeman in zijn thuissituatie wilde ondersteunen. Gewoon door aanwezigheid, door er te zijn en een helpende hand te bieden naast de deskundige, professionele hulp. Zo kon deze man in zijn eigen huis, in zijn eigen omgeving sterven. Het leven en sterven van deze man werd op hun weg geplaatst. Want het bracht heel dichtbij hoe groot de nood om je heen kan zijn. Het begrip barmhartigheid vraagt om invulling. Want, en zo is dat ook in Amsterdam ervaren, de naaste in zijn nood leeft in Gods wereld naast ons, die geroepen zijn door te doen zoals dat in Galaten staat: doe goed aan alle mensen, maar in zonderheid aan onze geloofsgenoten. De prioriteit van de medegelovigen is geen grens naar ongelovigen. Christus zelf is daar het voorbeeld van. Zo is verder gewerkt aan opvang, onderdak en ver-

zorging van onze naasten in Amsterdam. Geïnspireerd door de hospicefilosofie vanuit Engeland. Daarvoor heeft stichting Kuria een huis geopend waar gastvrijheid, liefde en verzorging wordt geboden, het biedt plaats aan 6 bewoners, binnenkort hopen wij uit te breiden met 4 kamers, zodat wij ruimte hebben voor 10 bewoners. De basis van dit werk ligt in het samen afhankelijk te weten van de Here en te mogen leven door de barmhartigheid die Hij ons betoont. En dat geeft een diepe band als werkers en kracht naar buiten toe. En ook vertrouwen. In dit huis werken een aantal verpleegkundigen. Zij zijn betaalde krachten en waarborgen de professionele verzorging. Maar daarnaast werken een groot aantal vrijwilligers. Zij helpen in de verzorging, of zorgen voor de maaltijden of vullen de leemtes bij het ontbreken van familie of vrienden van onze bewoners. Zij zijn er, als gewone medemens. Zij zijn christenen, leden van 5 reformatorische kerken. Die invulling willen geven aan hun diakonale taak. Samen met de beroepskrachten werken zij aan een rustige open sfeer rond de bewoners. Hebben een luisterend oor en leven mee. Want dat is zo belangrijk: de nabijheid van een medemens, daar hoeft je niet speciale gaven voor te hebben, maar vertrouwen en een diepe motivatie. Want onze zorg is bestemd voor de totale mens en zijn omgeving. Dat is het speerpunt in de zorg: niet voor de zieke en zijn ziekte alleen maar voor de mens in zijn totale lijden: zijn psychische toestand met de mogelijke angsten, zijn sociale omgeving hoe verwerkt de omgeving zijn geliefden het ziekzijn, en de spirituele of levensbeschouwelijke vragen, wat is er na dit leven, hoe was zijn leven wat is mijn basis geweest. En zijn naasten horen daarbij, wij helpen hen bij het inzetten van het rouwproces, het begeleiden in het sterfproces en ook daarna.

Wat betekent dit binnen de kerk? En als we dan mogen voortborduren op ziekte, dan betekent dat heel concreet er te zijn, vooral in nood, als deze. Ik denk hierbij aan datgene wat dhr. van Brenk al aangaf in zijn verhaal: een groter aantal ouderen, meer druk vanuit de overheid naar het thuisgebeuren in opvang en verzorging. Ik las van de week nog in de krant dat er vanuit de

regering een beroep wordt gedaan o.a. op de kerken om deze problemen in de toekomst samen op te vangen. Dat betekent samen om een ziekbed. Daar kunt u als diaken coördinator in zijn. In iedere gemeente wordt men wel geconfronteerd met ziekte en eenzaamheid. Bij langdurige ziekte heeft u vaak al geruime tijd contact met de zieke en zijn omgeving. Als we b.v. denken aan iemand die aan kanker lijdt vindt veelal geruime tijd behandeling en ziekenhuisopnames plaats. U heeft al langere tijd met de zieke en zijn omgeving, familie, vrienden contact. U kunt dan ook vaak inschatten, hoe zo'n situatie zich ontwikkelt. In een behandelperiode kan het zijn dat ondersteuning vanuit de gemeente zich vaak moet beperken tot post en bezoek aan de zieke maar weinig kan of op prijs gesteld wordt, vanwege verzwakking door allerlei behandelingen. Echter wanneer de ziekte uitzichtloos blijkt wordt er nog meer gevraagd. Dat betekent niet dat we als gemeente ineens allerlei verzorgende taken moeten uitvoeren. Maar naast bestaande professionele werkers b.v. in de thuissituatie kan een gemeente een extra zijn in de verzorging van de zieke en ondersteuning van zijn of haar omgeving.

Dat wil niet zeggen dat je zo iedere situatie kunt opvangen dat is afhankelijk van een aantal factoren, ik noem u er een paar: de zieke zelf, zijn omgeving en de samenstelling van een gemeente, wat is er beschikbaar. Maar als u iets onderneemt houdt dan voor ogen dat u uw hulp afstemt op wat nodig is: de ziekte bepaalt, niet u, zo is dat in Kuria ook. Maar ik wil u graag een voorbeeld geven: Er werd een oudere alleenstaande man die aan kanker leed, bij ons aangemeld, door een kerkelijke gemeente. De thuiszorg, wijkverpleegkundige e.d. verzorgde deze meneer. Een huishoudelijke hulp deed het huishoudelijk werk. Maar als zij klaar waren, gingen zij. Familie was er weinig. Wij hebben met elkaar overlegd. Wat bleek? De grootste angst van deze zieke man was de angst voor eenzaamheid. Er was niemand als beide hulpverleners klaar waren. Zo werd er vanuit de gemeente een groep samengesteld, in overleg met deze meneer, die bij toerbeurt hem bezochten, om zo de uren dat hij alleen was



tot een minimum te beperken. Er werd voorgelezen als hij dat vroeg of wat drinken klaargemaakt, maar ook gewoon bij hem zitten kon voldoende zijn. Ook had hij grote angst voor pijn, hij heeft hier met zijn huisarts over gesproken en hem is verzekerd dat daarvoor al het mogelijke voor gedaan zou worden. Zo is hij thuis gebleven tot het einde en thuis gestorven.

Een ander voorbeeld: iemand wordt aangemeld bij Kuria, maar blijkt nog niet in de terminale fase van zijn ziekte te verkeren en komt niet in aanmerking voor opname in Kuria. Maar hij is eenzaam in het ziekteproces. Het contact met zijn familie is door zijn ziekte minimaal. Vanuit een kerkelijke gemeente is een kring gevormd, die hem regelmatig bezoekt. Maar niet alleen thuis, maar ook hem vergezelt bij een bezoek aan de dokter of het ziekenhuis. En nog eens met hem een uitstapje maakt. Zo wordt voor hem het leven draaglijker. De diaken is hierbij veelal de spil. Hij organiseert, stemt af en bewaakt.

Hij kan ook voor een dergelijke groep zo nodig ondersteuning vragen vanuit de professionele hoek, b.v. door een maatschappelijk werker. Het zijn maar een paar voorbeelden, misschien werkt het bij u al zo, ik hoop het.

Wat hebben wij geleerd door Kuria als diakonaat naar buiten?

Een aantal dingen, ik noem er u een paar. Als je een activiteit wilt opzetten, pas deze dan aan bij wat er nodig is. Bij het opzetten van de opvang als in Kuria gedaan wordt is vooraf onderzocht en geïnventariseerd of deze soort opvang reeds bestond in Amsterdam. Ook of er vraag naar was en hoe groot. Daarna is pas gestart met de uitwerking door een werkgroep van het profiel. Het klinkt heel zakelijk maar ik denk meer dat het verantwoord is, ook tegenover de achterban, bij ons de kerken die gevraagd worden een dergelijk huis te ondersteunen tot er enige vorm van financiering mogelijk is. U kunt bij deze opmerking denken, waar blijft het diakonale aspekt als Kuria gefinancierd gaat worden. Het vrijwilligersaspekt blijft bestaan.

En mogelijk vindt een opzet als deze navolging in andere grote steden, hetgeen waarschijnlijk pas mogelijk zal zijn als er een duidelijke erkenning en financiering voor Kuria komt.

Kort samengevat: noodzaak. Vervolgens denk ik aan haalbaarheid.: zijn er voldoende mensen om een project te starten en wie gaat die kar trekken. Vergis u niet, het kost ontzettend

veel werk, inzet en doorzettingsvermogen. Toch heb ik me de afgelopen tijd verbaasd over de hoeveelheid projecten in Amsterdam die door vrijwilligers worden bemand. Ik heb daar ontzettend veel respect voor en denk daarom dat wij onszelf behoorlijk onderschatten. Er liggen mijns inziens zoveel mogelijkheden, maar motivatie is ongeloflijk belangrijk, en dat moet overgebracht kunnen worden: Waarom en hoe. En als u iets wilt opzetten, stem het af met organisaties in de omgeving die of met vrijwilligers werken of in opzet met uw project iets gemeen hebben.

Als voorbeeld wil ik daarvan uit eigen ervaring iets vertellen. Het afgelopen jaar, in april zijn wij een buddyproject begonnen. Buddy's zijn mensen die in de thuissituatie zieken ondersteuning willen geven, hetzij praktisch, hetzij emotionele ondersteuning. Een kameeraad of metgezel.

Het buddywerk is geaccepteerd geraakt in deze vorm bij aidspatiënten. Kuria biedt gastvrijheid aan terminale patiënten met wat voor ziekte ook, dat kunnen aidspatiënten zijn, maar ook kankerpatiënten.

Op een gegeven moment bereikte ons de vraag naar buddyhulp en wel naar christenbuddy's. Maar er bestaan al 3 buddyorganisaties in Amsterdam. Daar moet je iets aan toevoegen, anders heb je geen bestaansrecht en strijk je tegen de haren van deze bestaande organisaties in. Wij hebben toen bekeken: welke doelgroepen helpen zij en welke niet. Enfin, de ene organisatie is er voor drugsverslaafden, u welbekend w.s.: de Regenboud, de andere is er voor specifieke homofiele mannen en vrouwen, de derde organisatie werkt vanuit de antroposofische gedachte. Zo heeft Kuria besloten de buddyhulp te gaan geven aan mensen die lijden kanker, geheel nieuw in Nederland, en wat ook wordt toegejuicht van de Integrale Kankercentra, en deze hulp te geven aan mensen, die specifiek om een christenbuddy vragen. Meestal zijn dit mensen die door hun ziekte, opnieuw met geloofsproblemen te kampen hebben en dat met een gelovige willen delen. Zo kon dit werk in goed overleg van start gaan.

Ik wil hiermee besluiten: er zijn taken te over, als ik naar Kuria kijk ben ik dankbaar en hoop ik dat ik u iets van de zegen op ons werk heb mogen laten zien.

Het is mede dank zij steun vanuit onze kerken mogelijk gemaakt, maar bovenal door de Zegen van de Here God.

Ingezonden

Psalm 88

Het deed me goed om in Opbouw nr. 24 (28 nov.) te lezen over Psalm 88. Ik vermoed dat er weinig, heel weinig, over gepreekt wordt en dat dit lied zelden tot nooit een plekje krijgt in de gemeentezang. Mooi daarom dat kollege Gerkema dit lied onder onze aandacht brengt. Sterk vind ik m.n. deze woorden van hem. "Zo vertolkt Psalm 88 de hartverscheurende ervaring van een eenzame sterveling. Verwonderlijk zo'n lied. Dat deze psalm er gewoon tussen staat...! Mensen kunnen soms met een geweldige boog de dood, de eenzaamheid, het geklaag van iemand omzeilen ... De bijbel laat zo'n eenzame aan het woord komen – breeduit – zonder hem in de rede te vallen." Het laatste kopje in de gedachten over deze Psalm luidt: Jezus als antwoord. Ik proef er toch – gewild of niet – een in de rede vallen in; of eigenlijk: na het laten uitspreken van de dichter moet er een reactie komen, een bedoelde troost voor de ontroostbaren. Typerend is dan ook het slot: "Onze Heer stapte zelf in de donkerste schaduwen van Psalm 88. En Hij is ook de garantie dat het licht zelfs in de diepste duisternis haar stralen spreidt (Gezang 75:8)." Dat vers trouwens zegt ook: "er is voor wie U kent geen duisternis". Het zijn gedachten die wellicht helemaal waar zijn, alleen: ik heb er het gevoel bij dat op deze manier, met het noemen van Jezus, de lege plekken moeten worden opgevuld, alsof alle duisternis in een mensenleven door Hem wordt vervuld met licht. Een heel simpele vraag: wat zou Heman, de dichter van Psalm 88, na het lezen van Opbouw nog moeten zeggen? Ik vond het opvallend dat de overdenking eindigt met 'licht', terwijl de Psalm eindigt met 'duisternis', ongetwijfeld niet toevallig het laatste woord hier. Voor mezelf haal ik hier dit uit: ik ben zo bang dat wij moeite van elkaar het liefst willen bedekken met goedbedoelde woorden. Het lijkt te zwaar om jezelf echt te confronteren met leegte en eenzaamheid. Maar wat is er mis mee om in dit geval Psalm 88 te nemen zoals die er staat, zonder toevoegingen van onze kant? Laten we het maar heel eerlijk stellen: er is ontroostbaar verdriet. Maar het lijkt erop dat we – simpel gesteld – menen dat Christus niet alleen maar gekomen is om de beloften van het Oude Testament te vervullen, maar dat Hij ook het antwoord is op de verwoorde menselijke gevoelens in dat Testament en dat die gevoelens dus in feite geen bestaansrecht meer hebben. Om het voor die gevoelens en hun verwoording op te nemen deze reactie.

Mark Janssens, Baarn



Verdicht gebeuren (3-slot)

Klaas Holwerda, Culemborg

Is het geoorloofd een procédé van verdichting van een meer-voudig gebeuren tot een enkelvoudig gebeuren zoals dat in Deuteronomium 9-10 nog min of meer aan te wijzen valt, ook elders in verhalende schriftgedeelten te vermoeden? Met die afsluitende vraag kondigde ik de vorige keer deze laatste aflevering aan.

Het losse hoofd van de reus

Een verhaal waarvan ik al veel langer vermoed, dat het op een dergelijke wijze verstaan nog aanmerkelijk aan zeggingskracht wint, is het tot onder de kinderen bekende verhaal van David die met slinger en steen de Filistijn tegemoet gaat (1 Samuël 17). *De Filistijn* – schrijf ik niet zonder reden. Zeker, tweemaal in het verhaal krijgt hij de naam Goliath mee: wanneer hij aan de lezer en wanneer hij aan David wordt voorgesteld (17,4 en 17,23). En achter die naam Goliath gaat ongetwijfeld een Filistijnse kampvechter schuil, zoals die ooit op deze aardbol rondgelopen heeft: fors van postuur en voorzien van een speer met een schacht als een weversboom (zie ook 2 Samuël 21,19 en 1 Kronieken 20,5).

Maar in ons verhaal wordt hij verder consequent aangeduid als *de Filistijn* – een eerste gegeven waarop mijn vermoeden berust. Die speer met een schacht als een weversboom lijkt, samen met de naam Goliath, toch wel letterlijk uit die andere notitie weggelopen (2 Samuël 21,19), zij het dat de Filistijn hier wat wapenrusting betreft tot in het absurde opgetuigd is. Zo topzwaar dat een ander zijn schild voor hem uit moet dragen (17,4-7 en 17,41). Een kolos die nauwelijks in

beweging te zetten is. Tussen de regels proef je de spot. Die consequent volgehouden aanduiding van Davids tegenvoeter als *de Filistijn* krijgt voor mij reliëf tegen de achtergrond van een motief dat eerder in het boek opduikt in verband met de zalving tot koning van Saul. De taak van de messias, de gezalfde, zo werd Samuël daar te verstaan gegeven, zou vorm krijgen in het verlossen van Israël uit de macht van de Filistijnen (10,16). En zie nu in ons hoofdstuk het contrast tussen de twee messiasen (zoals De Jong ze ooit genoemd heeft) uitgetekend: Saul door vrees voor de Filistijn bevangen (17,11) en David hevig verontwaardigd om de door Saul uitgeloopte beloning: de dochter van de koning – alsof slechts de naam van Saul in geding is en niet de Naam van de Eeuwige (17,25-30). [Tussen haakjes: in de vraag van vers 26 hoor ik geen belangstelling, maar verontwaardiging: *Wát zal men de man doen die ...?* En de tweede vraag van David aan Eliab (17,29) verdient een geprononceerder vertaling: *Is dat dan niet de vraag?*] Maar om nu ter zake te komen: Zou het kunnen dat dit verhaal meer bedoelt te verhalen dan een eenmalige gebeurtenis? Dat het zodanig is aangezet dat het recht doet – inderdaad op een manier die een kind begrijpen kan – aan heel de vervulling door David van zijn levenstaak als messias tegenover de kwade macht die vertrapt de zwakken en de kleinen voor wie de Eeuwige een zwak heeft? Die kwade macht hier gepersonifieerd in *de Filistijn*? En hiervan geldt dan wel: het is maar een vraag.

Met het oog op die vraag vestig ik graag de aandacht op nog een aantal trekken in het verhaal die het profiel ervan in niet geringe mate versterken. Anders dan in veel kinderbijbels te zien is, valt de Filistijn uitdrukkelijk voorover (17,49). Er volgt een detail dat op de argeloze lezer een even stuitende als overbodige indruk maakt: het afhakken door David van het hoofd van de Filistijn (17,51). Maar over dat hoofd is het laatste woord nog niet gezegd: David brengt het naar Jeruzalem (17,54). Onmogelijk – luidt het commentaar van de kritische bijbelwetenschap:

Jeruzalem moet dan immers nog veroverd worden (2 Samuël 5,6-8). Om ons vervolgens, zoals zo vaak, met de losse eindjes van een aan puin geschoten verhaal achter te laten. Maar waarom – eens temeer wanneer hier zijn levensverhaal verteld wordt – zou David niet met dat hoofd op het grotere verhaal vooruit mogen lopen: naar Jeruzalem en naar de tent (17,54) die hij daar voor de ark spannen zal (2 Samuël 6,17)? Dan ontrolt zich voor het oog van de goede verstaander een schitterend en veelzeggend tafereel: evenals eerder in het boek de Filistijnse god Dagon (1 Samuël 5,3-4) ligt nu ook de God vijandige Filistijnse macht op zijn gezicht ter aarde gevallen voor de ark van de HEER, in tweeder instantie met afgehouwen hoofd. En laat Saul dan maar niet, nog voor David koers kan zetten naar Jeruzalem, vragen naar de bekende naam van Isaï, maar naar waar David dit vandaan heeft (17,55-58).

Geheiligde grond

Het volgende voorbeeld, opnieuw een tot onder de kinderen bekend bijbelverhaal, breng ik met wat meer

*zodanig ...
aangezet dat
het recht doet ...
aan heel de
vervulling door
David van zijn
levenstaak
als messias*

schroom naar voren. Op grond van vrij algemeen aanvaarde uitkomsten van archeologisch onderzoek zou Israël in de tijd van Jozua op de plaats van Jericho nooit een ommuurde stad hebben kunnen aantreffen, maar slechts een eeuwenoude ruïne. Nu ben ik laconiek genoeg om ook wat vrij algemeen aanvaard is niet zondermeer voor onomstotelijk te houden. Maar stel je voor dat het waar is: zou daarmee het bekende en tot de verbeelding sprekende verhaal over de vallende muren van Jericho (Jozua 6) zelf als een kaartenhuis in elkaar storten en in zijn val vele bijbelverhalen, zo niet heel de Schrift, meesleuren?



Ik voor mij zou daardoor niet meer in paniek raken. Want bedoelt de verteller van het verhaal wel allereerst of enkel ons een stad van hout en steen uit te tekenen? Of ook en misschien nog wel meer de mentaliteit die deze stad kenmerkt? Blijkens de vloek aan het slot van het hoofdstuk is dat een cultuur geweest die over lijken gaat, een cultuur waarin kinderlevens niet tellen (6,26).

De zevendaagse processie rond de muren van de stad maakt vanuit militair oogpunt maar een dwaze indruk. Maar wat voor de wereld dwaas is heeft God uitverkoren om wijzen te beschamen (1 Corinthiërs 1,27). Voor de goede verstaander is deze dagelijkse stille omgang dan ook eerder liturgisch dan militair van aard: een tellen, zeven maal zeven, van de dagen van pasen naar pinksteren, en van de jaren tot het jubeljaar waarin de joweel, de hoorn geblazen wordt, alle scheef gegroeide verhoudingen weer rechtgetrokken worden en, alle grootgrondbezit inmiddels ontstaan ten spijt, het land opnieuw zo verdeeld wordt als het van de aanvang af verdeeld was (Leviticus 25).

Het blijft waar: Jericho is de poort naar het land. Met de woorden van een kinderlied: als wij Jericho niet winnen, komen wij het land niet binnen. Maar waarom zou een al aangetroffen ruïne geen dienst kunnen doen als teken aan de wand? En waarom niet zou in die dagelijkse processie van dag tot dag als wapen tegenover (de dreiging van) een cultuur die over lijken gaat het besef levend gehouden worden dat de aardbodem van de HEER is (Leviticus 25,23). In de woorden van Psalm 24 (berijmd): de aarde en haar volheid zijn des HEREN koninklijk domein. In dat teken staat toch ook de ban: een claim van de HEER op wat onteigend was – om het opnieuw te kunnen toedelen.

Dat alles correspondeert met de teneur van de opmaat tot het verhaal: een ontmoeting waarin exact dezelfde woorden klinken die Mozes tegemoet klinken vanuit het brandend braambos: *doe je schoenen van je voeten, want de plaats waarop je staat is geheiligd* (Exodus 3,5 en Jozua 5,15). Wat gaat er van die woorden niet ook een bemoediging uit: hoe ontaard ook die stad, hoe ontaard ook de wereld waarin wij leven – de Eeuwige geeft zijn claim daarop niet op. Het is geheiligde grond.

Grond om zijn bedoelingen met deze aarde vorm te geven. Proeftuin voor

een nieuwe aarde waarop gerechtigheid woont.

Doof en blind

Tenslotte een voorbeeld van nog weer heel andere aard. En daartoe neem ik de lezer mee naar het tweede evangelie.

Daarin zijn twee verhalen te vinden die van de vier evangelisten alleen Marcus ons vertelt, gemakshalve vaak aangeduid als de genezing van een doofstomme en de genezing van een blinde (7,31-37 en 8,22-26). Ditmaal zijn het doorgaande motieven in dit evangelie die voor mij verraden dat deze beide verhalen bepaald meer willen oproepen dan een eenmalig gebeuren.

Het motief van doofheid en blindheid speelt immers in het evangelie al vanaf het vierde hoofdstuk met (ondermeer) de gelijkenis van de zaaier (4,3-8). Het heet dat aan de twaalf en nog enkelen meer het geheim van het Rijk is toevertrouwd, maar dat het voor anderen daarbuiten gelijkenissen blijven – ziende blind en horende doof als zij nu eenmaal willen zijn en daarom ook zullen zijn (4,10-12). Marcus neemt hier onmiskenbaar een hoofdthema uit de profetie van Jesaja op, zoals dat meteen al in het roepingsvisioen van de profeet tot uitdrukking komt (Jesaja 6,9-10). Het is een hard gelag – de boodschap waarmee Jesaja op pad gestuurd wordt: grote delen van zijn eigen volk zullen blijken even doof en blind en verhard van hart te zijn als eertijds de farao van Egypte was. Stel je voor!

Zowel in de profetie van Jesaja (29,10-12; 29,18 en 42,18-20) als in het evangelie naar Marcus blijft dat motief vervolgens terugkeren. Niet voor niets klinkt in dat vierde hoofdstuk vol gelijkenissen steeds het refrein op: *wie oren om te horen heeft, die hore* (4,9; 4,23 en 4,24). Want ook bij de leerlingen blijkt er nog van alles aan het verstaan te schorten (4,10; 4,13 en 4,33-34). Dat blijft zo, ook nadat tot tweemaal toe in het breken van brood door Jezus voor een schare ontredde mensen het geheim van het Rijk opengaet (6,34-44 en 8,1-9). Het gaat aan de leerlingen voorbij; zij blijken bij de broden niet tot inzicht gekomen (6,52 en 8,17-21; ook 7,17-18). Ook zij zijn ziende blind en horende doof (8,18). Ook hun harten blijken verhard (6,52 en 8,17), evenals eerder die van de Farizeeën (3,5). Steeds weer klinkt in het evangelie de

vraag op, niet eens zozeer naar het geheim van het Rijk (4,11) als wel naar het geheim van Jezus, naar zijn eigenheid, zijn identiteit (1,27; 4,41; 6,2-3; 6,14-15). Na het verhaal van de genezing van de blinde (8,22-26) stelt Jezus zelf die vraag aan de orde en komt Petrus met zijn belijdenis: *de Christus* (8,27-29). Een waar inzicht lijkt eindelijk door te breken, maar dat blijkt in het vervolg op zijn best slechts ten dele waar. Alles wat Jezus zegt over de invulling van zijn messias-

**waarom zou een
al aangetroffen
ruïne geen dienst
kunnen doen als
teken aan de
wand?**

schap wordt zelfs door de naaste kring van zijn leerlingen nog steeds niet verstaan (8,31-33; 9,30-32; 10,32-34).

Terug nu naar die beide genezingsverhalen waarvoor alleen Marcus plaats inruimt in zijn boek: de doofstomme en de blinde (7,31-37 en 8,22-26). Ook hier staat de profetie van Jesaja op de achtergrond: in deze beide verhalen samen met de al eerder verhaalde genezing van de verlamde (2,1-12) komt een woord van Jesaja tot vervulling: *dan zullen de ogen van de blinden geopend en de oren van de doven ontsloten worden; dan zal de lamme springen als een hert en de tong van de stomme zal jubelen* (Jesaja 35,5-6).

Veel mensen met wie Jezus in het tweede evangelie in aanraking komt, zijn buiten de gemeenschap geraakt en aan de rand van het leven terechtgekomen (1,40-45; 5,1-20; 5,25-34; 5,35-43 en 7,24-30). Voor de verlamde, de doofstomme en de blinde is dat, ieder op eigen wijze ook waar. Hun handicap werkt op zijn minst in het geestelijke en het sociale door. De verlamde is verlamd door besef van schuld (2,1-12). De doofstomme verblijft in om en nabij dezelfde streken (7,31) als waar een bezetene tussen de graven huist, omdat hij het leven niet aankan (5,1-4). De ingangen en de uitgangen van het leven zijn bij hem verstopt: hij is niet in staat te innen wat er in de ander omgaat en al evenmin in staat te uiten wat er in hemzelf omgaat. Het lijkt mij niet ondenkbaar dat de opening en ont-



stopping van die verstopte ingangen en uitgangen van het leven een proces van maanden of jaren geweest is in plaats van uren of minuten, een ondeelbaar ogenblik waarin het in het verhaal verdicht is. Maar een beslissende wissel is in deze ontmoeting met Jezus omgezet (7,33-35). Dit mensenkind gaat bovendien niet in de laatste plaats open voor de dingen van God, open voor zijn Schepper. Want op de achtergrond hoor ik weer de stem van Jesaja: *op die dag zullen de doven schriftwoorden horen en van donkerheid en duisternis verlost, zullen de ogen van de blinden zien* (Jesaja 29,18).

Van de blinde staat het er met zoveel woorden dat het zicht groeien moet en hij, na zolang de ogen voor de wereld en de mensen om hem heen gesloten te hebben, moet wennen aan het licht. Nadat Jezus hem eenmaal de handen heeft opgelegd, ziet hij mensen: net bomen, maar ze lopen. Pas na een tweede oplegging van de handen ziet hij helder (8,23-25).

Hoe veelzeggend! Temeer wanneer je ontdekt hoe Marcus deze beide verhalen in zijn evangelie opstelt als spiegels waarin je ziet hoe mensen die Jezus volgen, hoe moeizaam dat proces ook verloopt, heel geleidelijk opengaan voor het geheim van Jezus en het geheim van het Rijk (4,11).

Nog een laatste opmerking in verband daarmee. De gelijkenis van de zaaier confronteert ons met de vraag wat er van het zaad terechtkomt. Vertaald: of het geheim van het Rijk bij ons wel in goede aarde valt. Het kan zo ontmoedigend zijn te horen dat zoveel zaad verloren gaat (4,3-8 en 4,14-20). Zoals de herhaalde verwijten van blindheid en doofheid al evenzeer ontmoedigen kunnen (6,52; 7,18 en 8,17-21). Maar naast de gelijkenis van de zaaier komt dan de gelijkenis van het zaad te staan: het zaad in de akker, dat zichzelf niet verloochent, maar doet waar-toe het geroepen is, zomaar, vanzelf, tegen de verdrukking in soms (4,26-29). En dan staat het er aan het einde van dat hoofdstuk vol gelijkenissen zoveel milder: dat Jezus in veel van die beelden spreekt *naardat wij in staat zijn te horen* (4,33). Die beelden waarin het geheim van het Rijk besloten ligt, draagt een mens bij zich, zelfs onverstaan, steeds tot er een dag aanbreekt waarop er weer een laag van die beelden opengaat. Zo zijn die beelden zelf als zaad dat in de weg van geduld in onze levens ontkiemt. Even geduldig, zegt ons het spiegel-

verhaal over de blinde, blijft Jezus ons de handen opleggen en vragen of wij al iets zien. Tot wij de laatste angst overwonnen hebben en elkaar zien in het onvergankelijk licht, van aangezicht tot aangezicht.

Terloops

Bilderdijk en Teisterbant

Mijn schrijven over het oude graafschap Teisterbant in Terloops van de vorige keer was een aanloopje. Vandaag gaat het over iemand, die zich 'Heer van Teisterbant' noemde. En die iemand was niemand minder dan de bekende Willem Bilderdijk (1756-1831). Deze meende een afstamming te zijn van de eerste graaf van Teisterbant en hij ging daar nogal prat op. Tijdgenoten van Bilderdijk en latere historici hebben de beweringen van Bilderdijk in twijfel getrokken en er terecht op gewezen, dat er in de stamboom van Bilderdijk een hiaat van 200 jaar zit, waardoor diens bewering niet betrouwbaar moet worden gedacht. Bilderdijk heeft z'n bewering echter altijd volgehouden en toen zijn eerste zoon werd geboren, gaf hij die de naam Elius. Bij die naamgeving dacht hij aan Beatrix van Teisterbant, die in de achtste eeuw trouwde met een ridder Elius. Aan deze gebeurtenis is een legende verbonden, die ik nu maar laat rusten. Bilderdijk dichtte zijn 'Elius', waarin hij uitvoerig de geschiedenis van Elius uit oude tijden beschreef en waarin hij de lijnen door-trok naar het heden.

'Wie was die Ridder, Zangerin!

Die daar aan d' oever jaagde.
En 't steile en glibbrige ijgeberg
Van 't ongedierte vaagde?

Wie was 't? De dappere Elius,
Gewoon aan zegevieren...'

Bilderdijk ziet de Elius uit de oudheid herrijzen in zijn eigen zoon:

'O God! hij draagt zijns vaders hart,
En wat hem ook bejegt,
Ik zie, want uw belofte staat,
Ons bloed in hem gezegend.

...Ik zie een nieuwe dageraad –
Daar rijst hij! maak u vaardig! –
U spel ik, Kind van onze hoop...!
O, wees uw naam slechts waardig!

In zijn boek ' 'n Onbegriepelijk mensch' heeft Rudolf van Reest (K.C. van Spronsen) ongeveer 60 jaar geleden Bilderdijk een profeet genoemd, mede in verband met zijn 'Elius'. Nu had Bilderdijk ongetwijfeld soms iets profetisch in zijn spreken en schrijven, maar ik kan dat niet zien in verband met zijn Teisterbant-ideeën en de naamgeving van zijn zoon. Dit doet niets af aan de grote betekenis van Bilderdijk in meer dan één opzicht.



Vastgelopen

H. Algra, Den Helder

Bart Westra was altijd actief geweest. Toen hij op de basisschool zat, deed hij aan voetballen, zwemmen en schaken. Op de middelbare school had hij veel vrienden. Hij was actief voor de leerlingenraad en de schoolkrant. In de kerk werd hij al snel voorzitter van de jeugdvereniging.

Toen hij 18 jaar was verhuisde hij naar een studentenstad. Zijn studie verliep voorspoedig, maar hij vond dat er meer was dan alleen de studie. Hij was lid van een christelijke studentenvereniging, zong in een koor, deed belijdenis in de kerk. Je kon Bart altijd overal voor vragen.

Een nieuw begin

Nog tijdens zijn studie kreeg Bart een betaalde baan als docent op een middelbare school aangeboden. Op dat moment was er een tekort aan docenten, dus hij hoefde zich geen zorgen te maken. Hij was inmiddels getrouwd en verhuisde met zijn vrouw naar een nieuwe woonplaats. Ook daar sloot hij zich weer aan bij een kerkelijke gemeente. Al snel was hij lid van de kerkenraad en leidde hij een jeugdclub. Er werden in Huize Westra drie kinderen geboren. Bart was trots op zijn kroost en trok er in zijn schaarse vrije tijd graag met ze op uit. Na een aantal jaren verhuisde familie Westra naar een nieuwe woonplaats. Een nieuwe en intensieve baan, die veel van hem vroeg. En opnieuw werd hij al snel in de kerkenraad gekozen.

Druk bestaan

De kinderen werden pubers. 's Avonds lag er altijd veel werk, maar de kinderen vroegen ook steeds later om aandacht. Even rustig op de bank zitten was er niet meer bij. Maar Bart genoot nog steeds van 'zijn stel'. De dominee vertrok naar een andere gemeente en Bart werd voorzitter van de kerkenraad. Er waren spanningen op het werk als gevolg van een fusie: Bart werd gevraagd om een aantal plannen in beleid om te zetten. Daarnaast had hij veel contacten met leerlingen die in de problemen waren gekomen. Hij genoot in brede kring vertrouwen.

Ondertussen pakte hij ook weer een nieuwe studie op, want, zo dacht hij: als je alleen maar geeft, raakt de accu op.

De ideale schoonzoon

Er staan nog wel eens artikelen in populaire tijdschriften over 'de ideale schoonzoon.' Bart was zo iemand. Hij had het erg druk, maar hij was ook attent, zowel voor zijn vrouw als voor zijn familie. Ook zijn ouders hadden veel waardering voor hem, al zouden ze dat niet direct zo zeggen. Dat paste niet bij hun achtergrond. Iedereen leek tevreden met Bart; hij was een

De ideale schoonzoon

levende steen in de kerkelijke gemeente, een gewaardeerd lid van de samenleving en zijn gezin leefde in harmonie met elkaar. Je zou bijna zeggen: dat dat in 1997 nog mogelijk is....

Moe

Het afgelopen seizoen voelde Bart zich moe. Hij kon minder van de kinderen hebben. Hij had steeds meer last van geluiden en kon zich moeilijk meer concentreren. Hij zag uit naar de vakantie, maar toen ze in hun vakantiehuisje zaten, had hij meer zin om weer naar huis te gaan. De anders zo actieve Bart zat het grootste deel van de vakantie in een tuinstoel bij het huisje. Ondertussen gingen zijn kinderen er iedere dag op uit. Thuisgekomen van de vakantie zag Bart erg tegen het nieuwe schooljaar op en tegen het nieuwe seizoen van de kerkenraad. Dat was een gevoel dat Bart eigenlijk niet kende.

Moeite met het ritme

De eerste schooldagen waren een ramp. Hij kon absoluut niet meer tegen de drukte van de leerlingen. Hij had geen zin om les te geven; steeds maar weer dezelfde stof behandelen. Toen er een leerling met een probleem naar hem toe kwam, voelde hij zich na het gesprek helemaal uitgeput alsof ze hij helemaal leeggezogen was. Na een week waren de ergste problemen over. Kennelijk moeite om in mijn ritme te komen, zo hield Bart

zichzelf voor. Alleen snapte hij niet precies waarom dat nu opeens zo was en in voorgaande jaren niet.

Niet meer op bezoek

De herfstvakantie. Een paar dagen rust. Daar had hij toch wel naar uitgezien. Maar het lukte hem niet om in die paar dagen echt tot rust te komen. Als hij in de woonkamer zat, was het hem daar te druk. Dan ging hij maar weer naar zijn studeerkamer, maar daar kon hij zich niet concentreren. Zijn oude hobby: foto's afdrucken... Dan moest hij weer van alles klaar zetten. Dan maar een boswandeling maken? Nee, daar had hij eigenlijk toch geen zin in. Wat viel er nu te wandelen: het bos was toch altijd hetzelfde. Bovendien kwam hij dan weer allerlei kennissen tegen en daar had hij nou net geen zin in. Aan het eind van de week was een goede vriend jarig. Bart ging altijd naar zijn verjaardag, maar nu zag hij er als een berg tegenop. Het zweet brak hem uit bij het idee....

Uitstel

Een ouderling gaat ook op huisbezoek. Bart liep altijd 'keurig op schema'. Dit jaar had hij in de eerste maanden nog maar twee bezoeken afgelegd. Er lag ook iemand uit de gemeente in het ziekenhuis. Hij was van plan om op maandag bij haar op bezoek te gaan. Nee, toch maar niet, dinsdag kwam beter uit. Op dinsdag stelde hij het bezoek uit tot woensdag. Uiteindelijk werd het vrijdag, maar op vrijdag was zijn vriend jarig. Aan het eind van de avond was hij én niet op ziekenbezoek geweest én niet op verjaarsvisite. Zijn vrouw was daarom maar alleen gegaan. Toen ze thuis kwam, zat Bart lusteloos op de bank. De kinderen zaten boven, want aan Pa was deze avond geen plezier te beleven....

Weer naar school

Een week later weer naar school. Bart zag er als een berg tegenop. Hij hoopte maar dat het na een paar dagen weer beter zou gaan. De eerste uren gingen redelijk. Het viel hem alles mee. Maar 's middags viel hij onverwachts uit naar een leerling. Daarop kwam de terugslag. Doodmoet fietste hij naar huis. 's Avonds moest hij repetities nakijken. En hij moest



nog een bezoekje voor de kerk afleggen. Aan het begin van de avond belde een kennis op. Of Bart met zijn dochter kon praten; het ging niet goed met haar. Van dat ene telefoontje was Bart helemaal van slag. Het nakijken van de repetities lukte niet meer, dat moest dan morgenochtend maar. Het bezoekje voor de kerk stelde hij uit, al zat hem dat ook niet lekker....

Geen energie

De hele week bleef Bart zich moe voelen. Hij stelde van alles uit. Nergens ging hij meer op bezoek. Hij had last van de gesprekken van de kinderen,

De accu raakt leeg

van de muziek van de burens, van het verkeer op straat. Hij verlangde terug naar de tijd dat het leven overzichtelijk was. Hij keek vooruit naar de kerstvakantie: even weer een aantal dagen 'niets doen'. Hoewel: dat niets doen was niets voor hem. Aan het hier en nu dacht hij maar liever niet. Op bezoek voor de kerk: de drempel leek almaar hoger te worden. Even fietsen? Zelfs tegen het aantrekken van zijn jas en het naar de schuur lopen zag hij al op. Iedere verandering kostte hem energie. Maar als hij op de bank bleef zitten knapte hij ook niet op. Voor mensen die op bezoek kwamen en hun verhaal aan Bart kwijt wilden had hij absoluut geen energie meer. Het interesseerde hem niet meer. Sommigen putten hem uit; hij voelde zich al moe als ze binnen kwamen. Zijn wereld werd almaar kleiner, zijn tempo steeds lager. Hij had geen energie meer over om af en toe het huiswerk van zijn kinderen te bekijken of om hen te vragen hoe het op school ging. Op zondag ging hij trouw naar de kerk, maar ook dan kwam hij weer uitgeput thuis. De vergadering van de kerkenraad zei hij af, omdat hij zich niet fit voelde. Zijn vrouw ging 's avonds alleen op bezoek, ze kreeg Bart niet meer mee. Hij voelde zich daar schuldig over, maar het ging gewoon niet meer.

Naar de dokter

Zijn vrouw had er al weken op aangedrongen: ga eens naar de dokter. Dat klopt zo toch niet? Zo had ze haar man nooit gekend. Ze had er moeite mee dat hij zo passief was. Uiteindelijk kwam hij bij de huisarts terecht. Hij deed een aantal onderzoeken, het bloed werd opgestuurd. Alle waarden

waren in orde; lichamelijk was Bart kerngezond. Alleen: die vermoeidheid: waar kwam die vandaan? De dokter vroeg of er sprake was van veel spanningen. Bart vond van niet, in ieder geval niet meer dan anders. De fusie van de school was achter de rug, in de kerk ging het goed, over zijn kinderen hoefde hij zich geen zorgen te maken, zijn ouders waren nog gezond en de hypotheek was grotendeels afbetaald. Alleen: waar kwam die vermoeidheid vandaan?

Mid-life?

Wat is er met Bart aan de hand? Sommige mensen zullen hem depressief noemen. Anderen hebben het over een *mid-life crisis*. Zo'n modeterm: Bart had er wel eens over gelezen. Hij vond dat de kenmerken niet op hem van toepassing waren. Altijd had hij genoeg realistische plannen gehad. Hij hoefde niet zo nodig carrière te maken. En dat hij wat trager, kaler en grijzer werd, och, hij was ook niet zo jong meer. Weer anderen zullen de diagnose *burn out* hebben gesteld. De accu raakte leeg: Bart had altijd veel gegeven. Veel mensen in de gezondheidszorg, in het onderwijs en in de kerkelijke gemeente lopen tegen hun grenzen aan. Bart had zo al heel wat collega's gedurende langere of kortere tijd in de ziektewet zien verdwijnen. Of is Bart 'gewoon' overspannen? Laten we maar kiezen voor een 'neutrale' diagnose: Bart is vastgelopen.

Vastgelopen

Jacques Heijkoop noemt in zijn boek 'Vastgelopen' (Nelissen, Baarn, 2e druk, 1996) een groot aantal kenmerken van vastgelopen mensen en situaties. Het boek gaat over de zorg voor verstandelijk gehandicapten, maar de verschijnselen zijn ook breder toepasbaar. Een aantal van die kenmerken bij Bart op een rijtje:

- zijn wereld wordt kleiner, hij trekt zich terug
- het kost steeds meer moeite om op gang te komen: de drempels worden hoger
- ook plezierige ervaringen worden niet meer als plezierig ervaren; hobby's worden verwaarloosd
- veranderingen en overgangen kosten steeds meer energie, waardoor er weinig energie meer overblijft voor activiteiten
- de communicatie wordt vlakker en minder open
- soms ook (al zien we dat niet zo bij Bart): eenzijdige communicatie over een beperkt aantal onderwerpen, zon-

der te checken of de ander daarin geïnteresseerd is; zoals over kerkelijke problemen, computers, motorfietsen

- de gevoeligheid voor sfeer en stemmingen wordt groter, Bart is niet weerbaar meer tegen mensen die niet lekker in hun vel zitten
- de gevoeligheid van de zintuigen wordt sterker; licht en geluid worden slecht verdragen
- drukte, veel mensen bij elkaar, is al gauw teveel
- het verleden wordt geïdealiseerd; zaken uit het hier-en-nu worden uitgesteld
- het hele systeem (hier: gezin, werk en kerk) wordt beïnvloed door de veranderingen bij Bart; ook de omgeving heeft de neiging communicatie te gaan vermijden

Hoe nu verder?

Een schrale troost: Bart is niet de enige. Vastlopen kan iedereen overkomen: niet alleen kwetsbare mensen, maar ook mensen die alles lijken aan te kunnen. Er wordt steeds meer en vaker een beroep op hen gedaan, tot dat het teveel wordt.

Maar: hoe moet het nu verder met Bart? Via de ziektewet in de WAO? Alle kerkelijke activiteiten afzeggen? Het kleiner maken van de wereld is een tijdelijke, maar geen permanente oplossing. De kans is zelfs aanwezig dat Bart daar juist nog somberder door wordt. In bed blijven liggen omdat je nergens zin in hebt bevordert de genezing niet. Het klinkt vreemd, maar Bart heeft (toch) variatie in zijn bestaan nodig. Alleen zal die variatie gedoseerd moeten worden aange-

We moeten zuinig zijn op elkaar

bracht: met kleine stappen en weloverwogen. Een stap teveel betekent dat hij de volgende dag weer moe zal zijn. Moet Bart bedanken voor de kerkenraad? Dat hangt er vanaf. Soms kan zo'n *time-out* verstandig zijn. Aan de andere kant zal hij dan jarenlang het gevoel hebben dat hij zijn werk niet heeft afgemaakt. Bovendien krijgen ambtsdragers in onze kerkelijke gemeenten doorgaans na 3 of 4 jaar een rustperiode. Een gemeente die zuinig is op zijn ambtsdragers gunt hen ook zo'n periode. Misschien kan Bart dus tijdelijk duidelijk afgebakende taken krijgen, maar toch mee blijven doen. Het helpt al als de afspraken



daarover duidelijk zijn: zoveel doe ik, meer kan ik niet aan. Veel en lang op bezoek: dat kan nu niet. Af en toe bij iemand op bezoek, maar dan ook kort. Sociale verplichtingen zoals verjaardagen: als dat teveel energie kost: niet doen, of weer: heel kort. Het werk kost veel energie en vraagt hersteltijd. Het werk? Ook daar is duidelijkheid gewenst: dit kan wel en dat kan niet.

Fouten zijn leermomenten

Het heeft weinig zin om bij de pakken neer te gaan zitten. Veel belangrijker is de vraag: hoe leert Bart zijn energie beter te verdelen? Hij is tegen zijn grenzen aangelopen: de accu is leeg. De levensstijl die hij tot nu toe hanteerde blijkt op den duur teveel gevraagd. Fouten zijn in het leven meestal niet zo erg, als je er maar lering uit trekt. Wat heeft hij nu geleerd? We hebben soms de neiging om iemand die vastgelopen is geweest voortaan als kasplantje te benaderen. Dat is niet nodig. Anderen denken dat ze voortaan weer op de oude voet verder kunnen. Dat is ook een misverstand. Wat Bart heeft geleerd is dat hij zijn energie beter moet verdelen omdat anders de accu leeg raakt. Hij is de jongste niet meer, de grenzen worden eerder bereikt. Hij zal ook duidelijk aan anderen moeten aangeven waar zijn grenzen liggen. Daarnaast moet hij goed op de signalen van zijn eigen lichaam en geest letten. „Hoe kan ik bij mijzelf aan zien komen dat het fout dreigt te gaan? En wat heb ik op zo'n moment nodig?” Daarnaast heeft hij geleerd dat hij niet alles alleen op moet proberen te lossen. Tot nu toe ging hem dat goed af, hij was in het leven 'goed geslaagd'. Toch heeft ook Bart anderen nodig. Misschien is dat iemand die professioneel met hem de dingen op een rijtje zet. Of een ander die met hem 'spiegelt': waar zijn we nou helemaal mee bezig? Het is immers niet goed als de mens alleen is en alles alleen op lost. Dan raakt de accu te snel leeg. We moeten zuinig zijn op elkaar.

In dat huis daar woont een vrouw

Vrouwen (7)

Jacqueline

Het schijnt kerstfeest te zijn. Ik zie het vaag aan de schittering van zilveren dingen die voor het raam hangen, ruik de geur van dennegroen. Dit zal het eerste kerstfeest worden dat ik niet thuis ben. In twee jaar tijd is mijn gezondheid afgebroken. Van een gelukkige, levenslustige vrouw ben ik, na twee herseninfarcten en een gemeen virus dat mijn afweersysteem heeft aangetast een hulpeloze stakker geworden. Van huis uit ben ik een optimist, zie altijd nog wel een sprankeltje licht, zelfs na die twee infarcten. Met fysiotherapie en logopedie kom je soms nog een heel eind. Maar het virus kunnen ze niet de baas worden. Dat maakt me iedere keer zieker. En nu lig ik hier in een verpleeghuis te wachten. Ik voel en hoor dat het er hopeloos voor me uitziet. Binnenkort ga ik dood. En dat wil ik helemaal niet. Ik wil vechten tot het uiterste. Ik kan al een poos niet meer praten, mijn ogen zijn ook heel slecht, ik kan amper onderscheiden wie er aan mijn bed zit. Arend, mijn man komt iedere dag. Dan neemt hij de verpleging het werk dat ze aan mij hebben uit handen. Zolang hij er is doet hij alles. En dan bedoel ik ook alles. Want ik kan niets meer. Hij praat met me. Vertelt me alles wat er in en om ons huis gebeurt, dingen waarvan hij denkt dat ze me interesseren. Over de kinderen praat hij en over de kleinkinderen. Ook die zoeken me op, de schatten. We hebben zo'n fijn gezin. Ach, er was wel eens wat. Onze oudste zoon trok nogal veel met z'n schoonfamilie op en daar had ik wel eens een beetje last van. En Arend met z'n goeie baan, waardoor we met nogal belangrijke mensen in aanraking kwamen. Ik voelde me in zulk gezelschap altijd een beetje minderwaardig, ben altijd dat gewone Amsterdamse volksmeisje gebleven diep in m'n hart, ook al droeg ik de duurste kleren en sieraden en zat m'n kapsel perfect. Ja, waar maak je je druk om hè? Arend vertelt me dat ze nog iets met me willen proberen en ik geef één kneepje in zijn hand. Zo communiceren we: één kneepje is 'ja' en twee kneepjes is 'nee'. Hij wil er nog niet aan dat ons leven samen voorbij is. Ach Arend, lieve man. Ja, jongen veeg

mijn tranen maar weg. Ik zou je dierbaar gezicht in mijn handen willen nemen om je te troosten. Maar mijn handen zijn machteloos.

Arend is weggegaan. Hij zou bij de kinderen eten op deze eerste kerstdag. Wij vierden kerst altijd uitbundig, mooi gedekte tafel, lekker eten, cadeautjes onder de kerstboom. Maar verder zegt het ons niets. Vrede op aarde is een loze kreet, dat is me in de loop van mijn leven wel duidelijk geworden. Wij zijn niet gelovig maar we hebben onze kinderen met dezelfde normen en waarden opgevoed als onze burens die de kerk platlopen. Prima mensen hoor, ze hebben er wel eens met ons over gepraat. Maar Arend moet er niets van hebben. Ik had er wel meer over willen weten, vooral omdat ik vaak verlangde naar een beetje steun. Maar dan dacht ik: mijn hele familie gelooft niet. En dan zou ik de enige zijn. Dat is eenzaam! Nee, ik blijf toch liever dicht bij mijn familie.

Mijn kamergenote krijgt nog laat bezoek, ik hoor een vreemde stem die zachtjes met haar praat. Na een poosje klinkt de stem iets luider. Ik span me in om te luisteren. Ik hoor woorden, vreemde woorden.

De Here is mijn herder, mij ontbreekt niets

Hij doet mij neerliggen in grazige weiden

Hij voert mij aan rustige wateren

Hij verkwikt mijn ziel

Zelfs al ga ik door een dal van diepe duisternis

ik vrees geen kwaad, want Gij zijt bij mij

Uw stok en uw staf die vertroosten mij

Gij richt voor mij een dis aan

voor de ogen van wie mij benauwen

Ja, heil en goedertierenheid zullen mij volgen

al de dagen mijns levens

Ik zal in het huis des Heren verblijven

tot in lengte van dagen.

Wat gebeurt er toch met mij? Het wordt zo stil in me.

Het lijkt wel of er armen om me heen geslagen worden.

Ik leg mijn hoofd tegen een schouder aan. Is er een schouder, de schouder van Arend? Van mijn moeder misschien?

O, wat is dit goed. Er is nog nooit zo iets goeds in mijn leven geweest. Ik voel me zo veilig, zo geborgen.

Heel diep uit mij komt een snik, meer heb ik niet, meer kan ik niet. Laat me in deze armen blijven, aan deze schouder rusten.

Meer verlang ik niet.

A Dieu, lieve Jacqueline, Ytje



„O, Jezus, hou me toch vast...!” Verhaal voor de kinderen in de Grote Kerk Apeldoorn

Door dr. Joh. C. Borst, Apeldoorn

Lieve kinderen, Jaren geleden werkte ik in de strafgevangenis in Scheveningen. Op een goede middag, 't was in de winter, zei een bewaarder tegen mij: „Dominee, gisteren is er een zwerver binnengebracht en die wilde effe met je praten... Als je niks te doen hebt, moet je er maar eens langs gaan... Hij kan niet luchten, want hij heeft geen jas en geen schoenen...” Ja, op zo'n moment sta ik niet te trapelen om naar zo'n man toe te gaan, want 't eerste wat ze vragen is shag of kleding of geld. Althans, dat had ik nogal eens meegemaakt. En, om daarvoor te zorgen moet je eerst naar de directeur, die moet toestemming geven; naar de sociale dienst, daar moet je een formulier invullen en met een beetje geluk heb je na veertien dagen wat en je loopt de kans dat er ineens tien mannen geen shag en geen geld hebben...

Nou, enfin, ik had het druk. Ik moest nog veel mannen bezoeken en dus dacht ik: laat die zwerver nog maar even wachten. Hij zit binnen en droog, heeft z'n natje en z'n droogje, beter dan op de koude straat en hij zal er wel voor de zoveelste maal zitten, weer een oud dametje beroofd of honderd fietsen gepikt.

Dus ging ik eerst naar de andere mannen, maar niet iedereen was te spreken. Ik kon dus vroeg naar huis. Dat wilde ik ook wel, want ik was net vader geworden en ik had nachten niet geslapen, omdat de kleine Lukas de fles moest en ik natuurlijk een goede vader wilde zijn...

Op weg naar m'n kamer liep ik over de vleugel, langs alle cellen en toen kwam ik die bewaarder weer tegen: „En, dominee, nog bij het verloren schaap geweest?”, vroeg hij. „Nee!”, zei ik en ik voelde me betrappt. „Ik ga er nu heen!”

Ik liep naar de cel van de zwerver, tikte op de deur, deed de dikke stalen deur open en ik hoorde vanuit een donkere cel: „Daar is de dominee!”. Verbaasd deed ik een stap naar binnen.

Een stevige hand greep mijn hand en een zware vriendelijke stem zei: „Fijn dat u zo snel langskomt!”. Ik zei maar niets...

„Dit bid ik iedere avond!” Hij haalde een verfrommeld papiertje uit zijn bin-

nenzak: „O, Jezus, houd mij toch vast!”, de eerste regel van een gebed. Ik keek hem nog eens goed aan. Een man van 40, 50 jaar, gebruind, grote baard, vuile kleding, blote voeten, maar vooral grote donkere vriendelijke ogen.

Ik pakte het gebed en ging op zijn bed zitten. „Ja, dominee, als ik dat gebed niet had...” Zo raakten we aan de praat. Hij vertelde over zijn leven, waar hij geboren was: ergens in een vreemd land, in een hut, had zijn wiegje gestaan, of misschien alleen maar een doos. Zijn moeder en vader hadden hem na zijn geboorte weggebracht naar een kindertehuis, omdat zij niet voor hem konden zorgen... Hij vertelde verder, dat hij als jongen naar Nederland was gekomen, hier een leuk meisje had ontmoet, getrouwd was, vader was geworden van vijf kinderen.

Hoe er later moeilijkheden kwamen op zijn werk, en thuis, en overal; hoe hij er niet meer uitkwam en begon te drinken en hoe hij uiteindelijk op het Haagse Centraal Station belandde, waar hij dagen en soms nachten zat...

„Komt er nog wel eens iemand op bezoek?”, vroeg ik. „Nee, dominee, wie zou er moeten komen?”

We praatten nog wat en ik vroeg of ik een kopietje van zijn gebed mocht maken. „Natuurlijk, dominee!” „En mag ik er ook iets over vertellen in de kerk?” Dat mocht en dat heb ik gedaan, een paar jaar geleden in een kerk in Den Haag, en nu hier...

De andere dag belde ik een rijke vriend, vertelde het verhaal en vroeg of ik een paar schoenen, wat kleding en een paar pakjes shag voor de zwerver mocht kopen. Dat was goed. Later heb ik alles op zijn bed gelegd met een briefje erbij: „Zondag is er kerk in de sportzaal. Heb je zin om te komen?”.

's Zondags zat hij in de kerk, onder de klimtouwen en ringen, met nog zo'n vijftig mannen en hij was naast me komen zitten.

We begonnen een bekend lied te zingen, dat we wel vaker zingen in de gevangenis: „Welk een vriend is onze Jezus!”.

Naast mij hoorde ik een heldere stem, de zwerver. En hij zong uit volle borst en hij hoefde niet eenmaal op zijn blaadje te kijken.

Toen heb ik weer eens geleerd dat ik niet zo gauw iemand voorbij moet lopen, geen zwerver, geen junk... En ik dacht: Hoeveel mensen zouden

nu een gebed in hun binnenzak hebben waarvan de eerste woorden zijn: „O, Jezus, hou mij toch vast!”

Dit artikel knipten wij uit het „Hervormd Weekblad”. Er zijn mensen, die een vanzelfsprekendheidsgeloof hebben. Je hebt voor Jezus gekozen en daarmee is het laatste woord gezegd. Je kunt niet meer in de goot terechtkomen en koerst linea recta op de hemel aan. De Bijbel kent dat niet. De Bijbel kent wel aanvechtingen, die de gelovigen hebben te verduren. Lees de psalmen er maar op na! Door veel strijd zullen wij moeten ingaan in het Koninkrijk van God. En dan is het beslissende, dat Jezus VOOR ONS gekozen heeft en dat hij ONS vasthoudt ook in bizarre omstandigheden. Dat zien wij in dit stuk, dat uit het leven gegrepen is, heel duidelijk voor ons!

Enschede, O. Mooiweer

Dwarsligger

H. Algra, Den Helder

Hij wist van zichzelf dat hij niet altijd gemakkelijk was in de omgang. Zelf stak hij er ook wel de gek mee. Als hij het weer eens niet eens was met de dominee of de kerkenraad, kondigde hij alvast aan dat er weer een brief zou komen van 'de eeuwige dwarsligger'.

Inmiddels was hij hoogbejaard. Naar de kerk lukte niet meer. Maar meeleven met de gemeente: dat kon nog wel. Bidden voor de zieken en de jongeren. Luisteren naar de preken via de band. Alleen: die preken, daar kon hij maar niet aan wennen. Die Gereformeerde traditie, dat was het toch niet helemaal. Waarom steeds dat Oude Testament en die Psalmen? Waarom niet meer opwekkingsliederen? Waarom had de dominee het altijd voor het zeggen?

Op een zondagavond kreeg hij de bandjes van de beide zondagse kerkdiensten. Wat degene die de bandjes gekopieerd had niet wist, was dat het apparaat niet goed functioneerde. Op de beide bandjes stond helemaal niets. Het commentaar van deze hoogbejaarde broeder, met een twinkeling in zijn ogen: „Zelden heb ik zo weinig kritiek gehad op de dienst. Deze keer was ik het helemaal eens met de preek. Ik heb de dominee op geen enkele fout kunnen betrappen.”

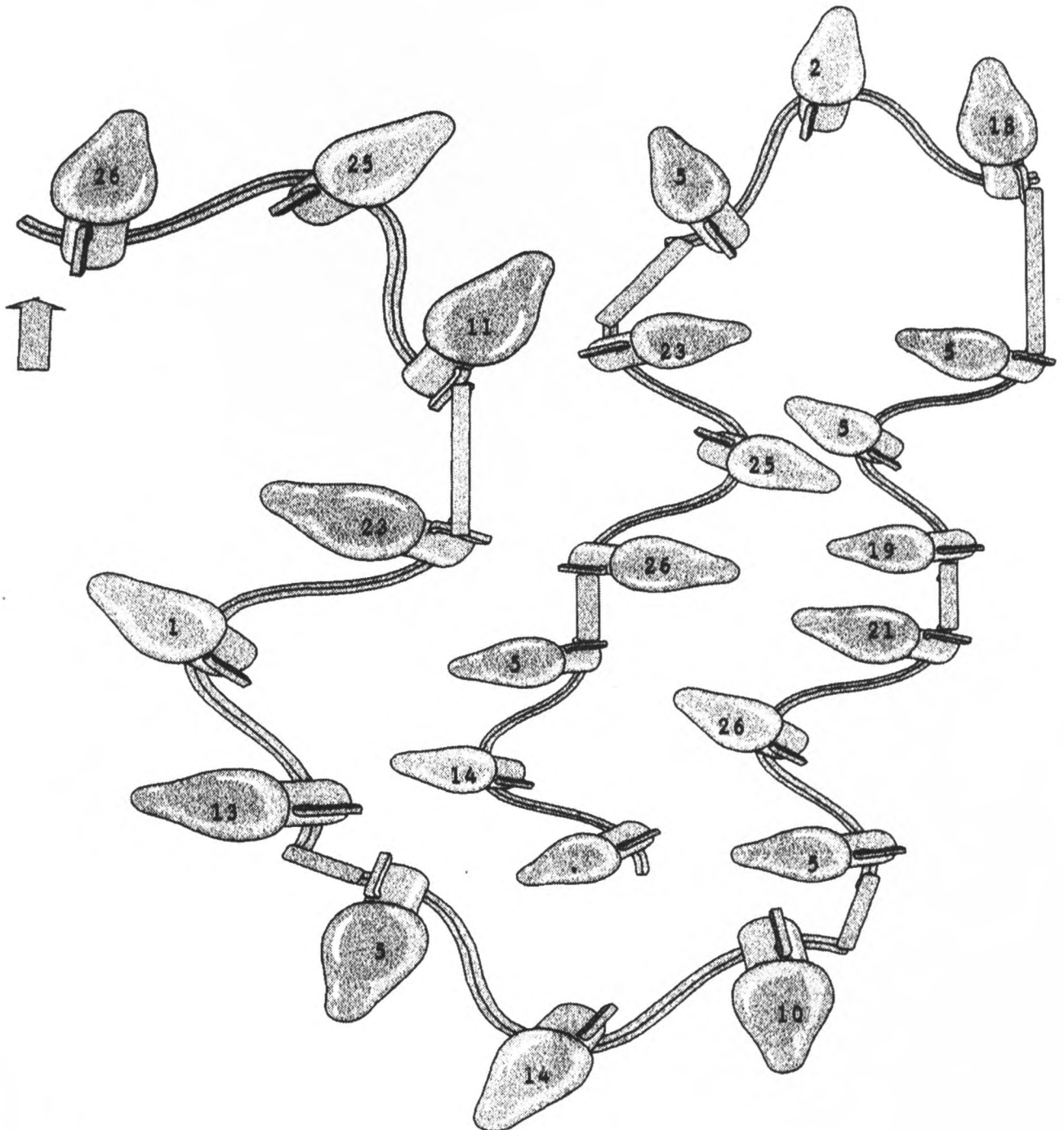


Deze week vieren we de geboorte van de HERE JEZUS.

De wijzen uit het oosten zagen een ster en besloten er naar toe te reizen.

Waarom ze dit deden kun je vinden door de lampjes te volgen, te beginnen bij de pijn.

A = 1, B = 2, C = 3, enz...



Fijne feestdagen toegewenst.

De oplossing van de vorige keer is: Samuel

G. Wijkhuizen-van Vuuren

De erfenis van de puriteinen

Ik greep naar dit boek om iets te vinden van de historische wortels van de Angelsaksische "Evangelicals" waarvan we dezer dagen zoveel horen. Het heeft me altijd geïntrigeerd, dat zowel zeer "zware" kringen als blijmoedige evangelicals zich op de puriteinen beroepen. Nu leefden de puriteinen in de 16e en 17e eeuw en dat is toch lang geleden. Maar iemand als Martyn Lloyd Jones staat ook in die traditie en het ergert me soms dat zijn Nederlandse vertalingen in een tale Kanaäns zijn waar ik niets mee kan, terwijl ik de Engels-talige inhoud indrink als helder water. Dat roept iets bij me op van: wie is nu de wettige erfgenaam?

Het antwoord op die vraag vond ik niet bij Packer, want die kiest al vanaf het begin om de Puriteinen te gebruiken als een kritische noot bij het Amerikaanse evangelical wereldje. De les is: niet zo belust zijn op steeds nieuwe ervaringen, maar meer zoeken naar geestelijke rijpheid, waarin het besef van zonde en schuld groter is dan de hang naar sensatie. "De taak van de predikant is het prediken van het geloof en niet het bieden van vermaak aan de ongelovigen – met andere woorden, hij moet de schapen weiden en niet de bokken amuseren" (p. 115). Die heb ik in m'n zak gestoken.

Verder vond ik het hoofdstuk over Jonathan Edwards en de vijf kenmerken van een opwekking iets om te bewaren; je weet nooit.

n.a.v. J.I. Packer, Geen zee te hoog. De actualiteit van het puriteinse ideaal, bij uitg. Barnabas, Heerenveen. 159 pag., f 24,95.

Messiaans koningschap

"Balans van een Messiaans koningschap" – dat is de ondertitel, die ds. Van den Berg meegaf aan zijn bundel radio-studies over het tweede boek Samuël. Als je het boek achter elkaar leest, dan mis je wel een visie op de grote lijn van II Samuël. Negentien radio-studies zijn evenveel losse artikelen gebleven en dat is wel jammer. Maar als pastorale overwegingen had ik er zelf weer veel aan. David, die bidt voor zijn vijanden en doet wij dat ook? "Ach, vijanden is zo'n groot woord. Wie van ons heeft er nu echte vijanden?" – maar bid nu eens voor iemand die je dwars zit, die je een hak zet of je alleen

maar verveelt. Dat is mooi toegepast; ik heb het gedaan en het helpt!

In de boeken Samuël zitten ook wel stukken waar wij moeite mee hebben. Bijvoorbeeld als God in zijn toorn David opzet tegen zijn volk. Ds. Van den Berg poetst zulke aanstoot niet weg, hij gruwelt daarvan: "een gepolijste, handzame God, zonder weerhaken, aan wie je je geen buil kunt vallen, een God die keurig in kaart gebracht is, die je nooit voor onaangename verrassingen plaatst, een tamme God die nooit kwaad wordt en alles slikt, kortom: een God die een stijlvolle decoratie van je leven vormt en met wie je verder eigenlijk geen rekening hoeft te houden" (p. 131). Zo'n God komen we in de Bijbel niet tegen en daarom evenmin in de boeken van ds. M.R. van den Berg.

n.a.v. M.R. van den Berg, Het tweede boek Samuël. Balans van een Messiaans koningschap, bij Buijten & Schipperheijn voor f 24,90.

W. Smouter, Breukelen

Kerknieuws

Regiovergadering Den Haag d.d. 20 november 1997

Namens de roepende kerk van 's Gravenhage opent br. J. Poleij de vergadering, alle kerken zijn op de gebruikelijke wijze vertegenwoordigd. De vergadering wordt geconstitueerd en de notulen van de vergadering d.d. 260397 onveranderd vastgesteld. Een brief van de NGK van Oegstgeest met betrekking tot de deelname van jeugdigen, die niet op de gebruikelijke wijze Openbare Geloofsbelijdenis in het midden van hun gemeente hebben afgelegd, aan het HA ondervindt om uiteenlopende redenen geen steun van de afgevaardigden. Oegstgeest benadrukt dat het onderhavige besluit niet uit vernieuwingsdrang is geboren maar dat de innige wens om de kerkjeugd vast te houden aan de basis van het voornemen heeft gestaan. Overwogen wordt het standpunt van Oegstgeest en de problematiek rond kerkverlating door jongeren op een uit te schrijven regionale ambtsdragersconferentie nader te bezien. Een tweede notitie van de NGK van Oegstgeest, betrekking hebbend op uitbreiding van de taakopdracht van de pastoraal werkster gedurende de periode van vacant-zijn wordt voor kennisgeving aangenomen. Een notitie van Zoetermeer over ongehuwd-samenwonen ontmoet veel sympathie maar kan, omdat het stuk niet op alle kerkenraden is gepasseerd, niet inhoudelijk worden bediscussieerd. De vergadering benoemt vervolgens br.

B. Wesseling uit Rijswijk als opvolger van ds. Schuurman in de Raad van Toezicht en Advies/TSB (secundus), br. E. Westerduin uit Den Haag volgt br. A. Hartkamp op als regio-scriba. Naar de Landelijke Vergadering in Doorn worden de volgende broeders afgevaardigd: **Primi:** K.H. Mollema (Alphen a/d Rijn), ds. P.A. Strating (Rijswijk), C.A. Baartman (Lisse) en E. Westerduin (Den Haag). **Secundi:** J.Z. van der Kruk (Alphen a/d Rijn), A. Mak (Rijswijk), A. Horsman (Lisse) en G. Wever (Den Haag).

Op de regiovergadering die in februari gehouden zal worden zullen de stukken voor de Landelijke Vergadering worden geagendeerd. Katwijk is dan roepende kerk.

Tenslotte dankt br. J. Poleij namens de regiokerken br. A. Hartkamp, die voor het laatst ter vergadering aanwezig is. Hij wenst de scheidende regio-scriba een goede tijd toe in zijn nieuwe woonplaats en overhandigt hem als blijk van waardering een boekenbon.

Br. Poleij sluit vervolgens de vergadering nadat br. Hartkamp in dankgebed is voorgegaan.

Onder andere(n)

Internationale Week van Gebed in januari

De wereldwijde Week van Gebed van de Evangelische Alliantie wordt van 11-18 januari a.s. voor de 152e keer gehouden en heeft in Nederland een aantal nieuwe elementen. Het materiaal dat wordt aangeboden voor gemeenten en gebedsgroepen bevat nu ook een aantal pagina's gericht op kinderen. Daardoor wordt het gebruik in de gezinnen gestimuleerd. Het pakket voor de themadienst 'Denk aan het licht' op de startzondag 11 januari is ontwikkeld door 'Time to turn'. Het bestaat uit een preek schets, gebeden, liederen, verwerkingsvormen voor de gemeente en voor kinderen. Nadere inlichtingen: 0343-513693.

CARAVANS!
Te huur in Noord-Italië

LAGO-MAGGIORE

Voor seizoen
nog plaats van
25 april tot 13 juni

DEN HERTOOG

Gratis infomap
Bel: 038-4214737

28-06 t/m 16/08:
Predikanten gevraagd!